

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзава

N 11 (10760) хемис 16-март, 2017-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Малумат

20-маргиз сятдин 11-даз Дағыустандин гъукуматдин педагогишин университеттдин къилин дараматдин 4-мертебада "Лезги чал ва меденият: саламатдиз хуън ва еримлу авун" лишандик кваз форум къиле фида.

Республикадин дережада аваз тухузтай и мярекатдин къваахда Къиблепатан Дағыустандин районрин къилери, республикадин министерстуринни ведомстворин, Общественный палатадин векипри, алимри ва члан пешекарри, писатели, аспиранти, карчийри, Россиядин регионра ва къецепатан уълквейра авай лезгирин векипри ва масабуру иштиракда.

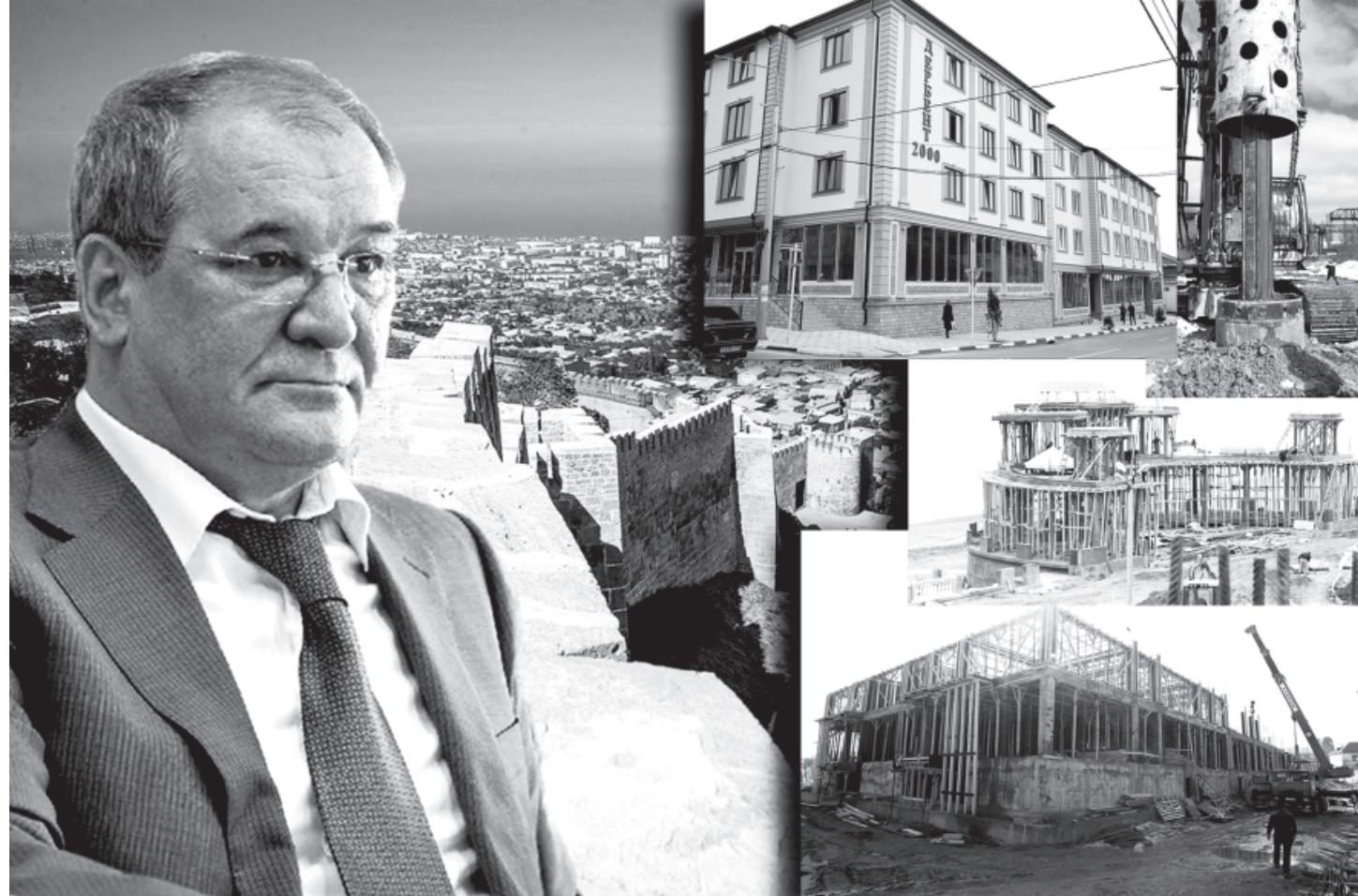
Форум тухунин къилин макъсад лезги чал, меденият хуънин ва еримлу авунин къилин асул рехъ (стратегия) тайинарунайкай ибарат я. Форумдин эхирдай нетижайриз талуку къаар къабулда ва лезги чалан месэлайрай къилдин конференция тухудай югъ тайинарда.

Гъурметлу ватанэгълияр! Хайи чалахъ, медениятдихъ рик кузвой гъэр садас чна и мярекатда иштиракуниз ва къарагъарнавай месэлайрин патахъай нихъ гъихътин теклифар аватла раиж авуниз звер гузва.

ОРГКОМИТЕТ

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

ДЕРБЕНТ: агалкъунринни месэлайрин арада

ИНТЕРВЬЮ

**Мегъамед ИБРАГИМОВ,
Муса АГЪМЕДОВ**

Дербент. Дағъларин уълкведин къиблепатта авай гуърчег, надир ва виридалайни къадим шегъер. Тариҳдин хейлин вакъиайрин шағъид, сур девирра къудратлу государство хъайи Кавказдин Албаниядин меркез. Хейлин алимри ва тариҳдин гуъмбетри Дербентдин 5000 йистирди тестикъарзатлани, РФ-дин Президентдин Указдалди 2015-йисуз шегъердин 2000 йисан юбилей къейдана. И вакъиадихъ галаз алакъалу яз, Дербентдин къамат хейлин дегиш хъана: 17 күчче (абурукай 4- инвесторрин такъатрихъ), 4 парк цийикатуъхъур хъувуна, шегъердин здра-воохраненидин объектар капитальный ре-

монт авуна, инвесторрин такъатрихъ къакъан мертебайрин 5 къвалин гъаятар авадан-ламишна, I Петрдин къвал-музей арадал гъана, келдай 700 чка авай 15-нумрадин мектеб эцигига... Юбилейдин сергъятра аваз шегъер аваданламишунин къваахар 2018-йисалди давам жеда.

Алай вахтунда Дербентда гъихътин гъалар ава? Шегъердин администрациядин ви-ликаъвазнавай месэлайрикай важиблубур гъибур я? Чадин агъалийрин яшайишдин шартар хъсанарун патал вуч ийизва? Инвесторар жеб авунин къваах гъи дережада тешкилнава? Чна и ва са жерге маса суалриз жавабар гун 2015-йисан эхиррилай шегъердин мэрдин везифаир тамамарзавай Малик Жамединович БАГЛИЕВАЙ Талабана.

- Санлай къачурла, шегъер яшайишдинни экономикадин жигъетдай хъсан камарал-

ди еримлу жезва, - гатлунна сугъбетдив Малик Баглиев. - Мисал яз, налогрин ва налогрин тушир доходар, 2015-йисав гекъигайла, 98,3 млн. манатдин, инвестицийрин къадар 5 сеферда, къваахдай чакирин къадар 35 процентдин, налогрин учетда ақвазнавай карчирин сан 2,8 сеферда артух хъанва. Статистикадин делипрапди, 2016-йисуз зегъметдин гъакъи 25 процентдин хжак хъанва. Республикадин туризмдин министерстводин делипрапди, эгер 2015-йисуз шегъердин 40 агъзур турист мутъман хъанатла, 2016-йисуз абурун къадар 91 агъзурдав агақына. Идалай гъейри, 2016-йисуз налогар гузтай чилерин участокар 29, эцигунрин объектар 15 процентдин гзаф хъана.

■ Малик Жамединович, малум тиравал, Дербентда пулдин такъатар бес тахъунъ

► 2

Мубаракрай!

"Kremlin.ru" сайтди хабар гайивал, Россиядин Президент В.Путинан 2017-йисан 22-февралдин 83-нумрадин Указдалди ва РФ-дин оборонадин министр С.Шойгудин 2017-йисан 22-февралдин 114-нумрадин Приказдалди Краснодарский крайда гъавадин космический къуватрин дивизиядин командир, ери-бино Къурагъ райондин Штулрин хъярят тир Гъажиев Тагиев Минетуллагъовиҷаз генерал-майордин чин ганва.

Т.Гъажиев 1960-йисуз дидедиз хъана. 1977-йисуз ада Белиждин 1-нумрадин юкъван школа лап хъсан къиметралди ақъалтарна. Гъа ийисузам авиациядин летчики штурманар гъазурзавай Ставрополдин маршал Б.Судеџан тъварунихъ галай авиациядин высший военный училищедик экечна. Инаг ада яру дипломдалди къутъяльна. Ахпа эскадрильядин командирдидин къуллугъдал алаз Т.Гъажиев РФ-дин ПВО-дин Гъавадин военный академиядик экечна. 1992-йисуз анаг къизилдин медалдалди ақъалтарна. Идалай гульгунииз ада авиациядин хиле са жерге жавабдар къуллугърал къваахна. Россиядин Генштабдин курсара чирвилер къаҳчурла, Т.Гъажиев Чита шегъерда авай гъавадин космический къуватрин дивизиядин командирдин заместителвиле тайинарна.

Дивизиядин командир РФ-дин лайиху военный летчик, "Ватандин вилик военный рекъяй лайихувилерай" ордендин сагъиб я.

Чна лезги халъядин баркаллу хъиз къуллугъдин дережаяр мадни виниз хжак хъун алхишава.

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН"
редакциядин коллектив

ОБЩЕСТВО

Алай вахтунда "Юнармиядин" жергейра 160 кас ава. Гъалибвилин суварин вилик абурун къадар къве сеферда артух жеда. Чи уълкведин ва халъядин гележек патал и гъерекат тешкилунихъ чехи метлеб ава.

► 5

СПОРТ

Олимпиададин гимишдин призёрдиз Д.Кургумлиева гъалибвал къазанмишдай гъич зеррен мумкинвал ганач. 4:0 гъисабдай аквазвайвал, чи ватанэгълиди инанмишвиледи гъалибвал къазанмишна.

► 12

Къадим шегъерда туризм еримлу авун патал еке мумкинвилер ава

1 ◀

ва я маса себебрихъ галаз алакъалу яз, гъялиз тежевай месэлайрин сиягъ екеди я. Квелай шегъердин администрациядин къиле аваз алатавай яйсни зуран вахтунда абурукой гъихътинбур тъялиз алакъна?

- 2012-йисуз арадал атай бедбахтилил душуьшдин чуру нетижаяр арадай акъудун ва зиянар хъянвайбуруз къумек гун патал, РФ-дин Гъукуматдин къаардалди 36,5 млн. манатдин къадарда аваз пулдин таъватар чара авуна. Зиянар хъянвайбурукай яшайишдин къвалер къачун патал арзаяр гайи 7 касдив сертификатар вахкана.

Са яис идалай виллик бюджет авай гъалап писди тир. 2016-йисан 1-январдин делилралди, шегъердал 202,8 млн. манат бурж алай. Къенин йикъалди агадай 170 млн. манат вахканва. Къейд ийин хъи, къиле тухвай къвалахир нетижада 2016-йисан юкъвара коммунальный къуллугърай, ишлемишай газдин ва энергиядин жигъетдай муниципальный вири идарайрал алай буржарни вахканва. Ихътин гъалар мад тикрар тахъун патал чна гузычил тухузва. «Агъалияр куыгъне ва аварийный гъалда авай къвалерай къучарун» программа къилиз акъудунин сергъятра аваз, са яис идалай виллик гъиле къур къвалерин дараматар эцигна акъалтарзва.

Налогар къватуунин къвалахир къайдадик акатнава. Мисал яз, хейлин яисара налогар гун тийизвай къилдин ксарихъ ва карханийрин веклихъ галаз рагана, абур гъавурдик кутунва, тайнарнавайвал регистрация тавуна, къанунсуздакас карчивилел машгъул жезвайбу налогрин учедал эцигнава, чилин участокрикай менфят къачуз, алла абур хуссият яз регистрация тавунвай хейлин душуьшар винел акъудна. Эгер 2015-йисуз къилдин ксарин эмениндилай къватизавай налогрин къадар 1,667 млн. манат тиртла, 2016-йисуз и делил 2,958 млн. манатдив агаъна...

■ Инвестицияр желб авункайр вуч луу жеда?

- И кардиз чна къетлен фикир гузва. Иктириди шегъерда авай инвестициярин къадар, 2015-йисас гекъигайла, алай вахтунда 5 сендерда артух хъуни (0,668 млрд. манатдилай 3,815 млрд манатдал къван) субтавза.

■ Нетижаяр гъихътинбур я?

- 2016-йисуз Къиблепатан Дагъустанда сад лагъай аквапари эцигна акъалтарна. Адахъ цин аттракционар, 2 гъавиз, кафе, фастфуд гала. Яисан къене 20 млн. птулка ички акъуддай Дербентдин чехиррин ва конъяккын завод эцигзава. Са юкъуз 900-дав агаъна гипсокартондин чарап акъуддай цех эцидай проект умъмурдиз куъумъришнава. Шегъерда ресторонар ва мутьманханаяр галай медениятидинни машгулардай централай ачухнава. Къе-пака пассажирар санай-масаниз тухуниз талукъ проект умъмурдиз куъумъришнава эгечида. Автотранспортдин къве компанияди микроавтобусар маса къа-чудайвал я. Яисан эхирдалди абурун къадар 40-дав агаъда. Гзаф мөртебайрин къвалер эцигинални хейлин инвестицияр желбнава...

■ Дербентдихъ туризм еримлу авун патал хъсан мумкинвилер ава. Абурукай менфят къачувзани?

- Шегъердиз туристар желб авун патал туризм еримлу авунин концепциядад асаслу яз, чна "2016-2018-йисаса "Дербент шегъер" шегъердин округдин мулкарал туризм еримлу авун» программа къабулнава. Идалай гъейри, туризмдин къурулущик акатзайвай са шумуд объект ишлемиш вахкана. Алай вахтунда шегъерда 25 мугъманхана ва мини-отелар, 1225 кас патал вири къулайвилер авай 2 турбаза кардик ква. Дербентда 10 сияъатдин махсус проект къабулнава. Мадни башкъа, иниз мугъман хъайи туристриз республикадин надир маса пиплеризи фин теклифзава. Дербентдин мулкарал алава оғис ачухун патал Россияда туризмдин ректяй къилин оператор яз гъисабзавай "Coral

■ Дербентда авай хци месэлайрикай сад хъвадай цихъ галаз алакъалуди я. И жигъетдай вуч авунва ва вуч хъийида?

- Шегъер хъвадай целди таъминарун хъсанарун патал администрацияди са жерге къалахар къиле тухванва. "Самур-Дербент" водоводдин аварийный гъалда авай участокра ремонтдин къалахар тамамарна, цин турбайрай яд авахъзавай хейлин чаяр түххкъур хъувуна, 1000 метрдин мензилда зарб кваз фидай яд авай водопровод тухвана, "Нузды" станциядин мулкарал алай водопровод цийика түххкъур хъувуна.

Къейд ийин хъи, эхиримжи яйсуз 10 км. мензилда жуъреба-жуъре диаметрдин турбаяр дегишарнава. Насосрин "Къирхляр" стационар эцигна акъалтарнава. Нетижада водоводрай шегъердив агаъзавай хъвадай цин къадар артухарнава. И карди шегъерэглийриз йикъан къене 3 сеферде яд ачуҳдай мумкинал ганва. Микрорайонар целди таъминарун жигъетдай авай гъаларни хъсан патахъ дегиш хъанва.

■ Шегъерда гъалар пайгардик кваз, архайнвал хуън, чқадин агъалийри къанун-къайдадал амал авун патал гъихътин сенжемар къабулзава?

- Дербентда кар алай "Хатасуз Дагъустан" проект агалкъунралди умъмурдиз къучумъришнава. 2016-йисуз шегъердин мулкарал терроризмдин гъерекатар къиле тухвай ва инсанар залукда къур душуьшар хънвач.

М.Баглиева агъалийрин яшайиш къулайди хъуниз къетлен фикир гузва

Travel" компаниядихъ галаз икърар куттунава. Мукъвара туристар патал Дербентдин кирикай вири малуматар авай алай аямдин туризмдин портал арадал гъида.

■ Малик Жамединович, Сабнова хъруз гъихъзавай къекъуңдилай Дербент шегъердин Х.Тагъиеван тъварунхъ галай къучедал къван цийи рехъ тухунин патахъй гъихътин игътияжава?

- 2,5 км. яргывал алай и реки "М-29 Кавказ" шегъре рехъ Х.Тагъиеван къучедихъ галаз галкъурда. И проектдин сергъятра аваз, Самур-Дербент къаналдал мульгъ эцигнава ракъун рекиин винелай 420 метрдин яргывал авай рехъ тухун фикирдиз къачунава. Элкъвена къерехдай фидай и рехъ дербентвиар патал лагъ важибу я. Шегъердин центр авай пай гзаф транспорт хъуни заланарзва. Цийи реки чқадин агъалийр патал хейлин къулайвилер яратмишда. Идалай гъейри, и проектди шегъерда экологиядин жигъетдай авай гъалар хъсанаруниз таъсирида.

Алатай яйсуз профилактикадин 200-дав агаъна миракатар тешкилна, ИГИЛ-дин (Россиядин мулкарал къадагъа авунва) жергир экечнавайбурун мукъва-къилийрихъ, терроризмдин тах квай тахсиркарвилерай дусттаътар атланвайбурухъ галаз сүъбетар авуна. Гзаф миракатар НАК-дин къуллугъчирин, РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Р.Жафаров, РД-дин Къилин, АТК-дин РД-да авай аппаратдин векил З.Шайдабегован иштираквал аваз къиле фена.

2011-йисалай 2016-йисан февралдал къван шегъерда салафитрин майилар гвай саки 2000 кас къевзайвай "Аэропортовская" тъвар алай мискин кардик квай. И мискинди тухузвай къалахди шегъерда авай жегъилрин арада радикульный экстремизмдин фикиррал алайбурун къадар артухарзавай. Шегъердин администрациядин ва къанун-къайда хъудай къурулущирин алахъунар себбез яз, аллатай яйсан февралдин вацралай мискиндин къалах акъвазарна.

Винидихъ къейднавай ва са жерге маса серенжемрин къумекдалди Дербентдай Сириядиз, Иракдиз, Афганистандиз физвай-бурун къадар тимилариз алакънава.

■ Малик Жамединович, алай вахтунда шегъердин администрациядин виллик акъвазнавай къилин месэлэяр тъибур я?

- Сифте нубатда, шегъердин кеферпата авай чиркин ятар михы хъийдай имаратар эцигунин къалахар акъалтарна ва гъахтингур къиблепата кардик кутуна къланзава. Целди таъминардай, марфар къвайила ятар авахъдай, электроэнергиядин сетар къайдадик кутунин игътияж ава. Шегъердин къиблепата цийи подстанция эцигун чарасуз я. "Аваин" микрорайонда авай 110 кВ-дин ЛЭП яшийшин объектрилай яргъаз - маса чкадиз акъудунин лазимвал ава. "Дагъустандин майвачивилин ва узумчиилил селекциядинни тежрибадин стация" ФГНУ-ди менфят къачувзай чилин участок шегъердиз хуссиятдиз хканна къланзава. Шегъердин къчеяр аваданламишун, ясли-бахчаяр, мектебар эцигун, муниципалитетдад алай буржар вахкун - ибур вири, энгел тавуна, къилиз акъудна на къланзавай месэлэяр я.

Гъелбетда, и къалахар тамамарун патал пулдин алава таъватар гекр къвезва. Эгер шегъердин администрацияди теклифнавай рекъерхъуль фикирда къуртла, пулдин ала-ва таъватрин чешмэярни арадал къведа. Чи теклифрин арада ихътинбур ава: къилдин ксарин доходрилай къвездай налогар республикадин ва шегъердин бюджетрин арада пайзайвай къйда дегишрун: 84%/16% чкадал - 36% / 64%. Эгер ихътин къайдадал амал авуртла, шегъердин бюджетдив яйсан къене тахминан 300 млн. манатдин къадарда аваз ала-ва пулар агаъда. Ихътин къайдада паюн патал чна "Дербент шегъер" шегъердин округ еримлу хъунин карда государстводин патай къумек" закондин проект къабулна ва ам фикир чирун патал РД-дин Гъукуматдин рекъе тунда. Идалай гъейри, чна государстводин "Дербент шегъер" шегъердин округ РД-дин тарихдидин медениятидин центр хъиз еримлу хъун" программами гъазурна. Амма къенин йикъалди я закон къабулнавач, я - программа.

Мулкар еримлу хъунив эгечизавай тегье-рар дегишина къланзайвай мад са делилди къалурзва: 2016-йисуз Дербент шегъердин дотацийрин пулар ерли чара авунач. Гъа са вахтунда, 2015-йисуз Дербент шегъердай налогар гузайбуру республикадин бюджетдиз, санлай къачурла, 2 360,6 млн. манат гъана. Им шегъер вич къумекдихъ мугътежзайвай вахтунда.

Мадни башкъа, шегъерда ички квай сүрсет арадал гъизайвай чехи пуд завод (ДЗИВ, ДКК, ВКЗ) аватлани, ички квай сүрсете дад вегъезвай кирсеба налогрилай (акцизилай) чкадин бюджетдиз са кепекни къвездвач. Къейд ийин, 2015-йисуз и заводри ганвай кирсеба налогри республикадин бюджетдиз тахминан 900 млн. манат пул гъана. Гъавиляй чна винидихъ тъвар къунвай заводри кирсеба налогар гунин нетижада республикадин бюджетдиз къвездвай пулдин таъватар шегъердин бюджетдихъ галаз паюн теклифна.

Чкадин метлеб авай месэлэяр гъялун патал шегъердиз чара ийизвай субсидийрин къадар артухарнайтла хъсан жедай...

Эгер винидихъ къейднавай месэлэйрал къукл аттайтла, шегъерэглийрин патай авай наразивилерин дөрөжани хейлин агаъз аватда.

■ Малик Жамединович, чи суалриз таамжавабар гунай квэз сагърай лугъуз къланзава. Къуйчи Дербент шегъер мадни гүрчег, мадни аваданлу, квэхъни къалахадин рекъе чехи агалкъунар хъурай!

- Къунни сагърай!

РД-дин Кыилин Чарчин щарце аваз

Мумкинвилер пара ава

Ахцегь райондин Собранидин нубатдинди тушир заседание хъана. Адан къалахда депутатилай гъеири РД-дин Халкъдин Собранидин депутатар тир Владимир Ашурбекова, Рафик Асланбекова, республикадин ГО-дин ЧС-дин министрдин заместитель Жаруллагъ Маллаева, райондин активди, къайдар хъдай огранрин, общественный тешкилтратин, динэльлийрин векилри ва масабуру иштиракна.

Заседание РД-дин Халкъдин Собранидин республикадин Кыилин Чар веревирд авуниз талукъарнавай ва ам райсбранидин председатель Абдулкерим Палчаева ачухна.

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

- Гъурметлу юлдашар, РД-дин Кыилин Чар - им вири дагъустанийриз талукъ важдыбу документ я, - башламишна вичин рахунар "Ахцегь район" МР-дин Кыилин заместитель Мегъамедрауф Гъаниева. - Эхиримиж 4 йисан дөвирда Рамазан Абдулатипован регъбервилек кваз дагъустанийриз талукъ хъсанарунин, азадвални хатасувал таъминарунин, терроризмдин коррупциядин вилик пад къунин, гъакъ культура вилик тухунин жигъетдай къазанмишнавай агалъ унар инкарз тежербур я. Шад жедай кар я, вичин Чарче РД-дин Кыили Ахцегь района хъсанвилихъ жезвай дегишвилерни разивилди са шумудра къейдан...

Ахцегь муниципалитетдин образованидин управленидин начальник Алмас Гъажиева къейдан: "Чарче образование чи улкъве ва Дагъустан вилик тухунин барадай стратегиядин меттеб авай хилерикай сад тирдакай" лагъанва. Куредли, района образование авай гъалдал куб фикир желбин. Чи 19 школадин муаллимринг къалахдин не-тижаяр хъсанарун хун патал чирвилерин ери хажиз алахъзава: зайнф аялрихъ къилди муаллимринг галкъурнава, мукъвалим диде-бубайрин собранияр эверзава, чарасуз герек предметрай диагностикадин имтигъар тешкилзава. Бажарағылту аялрихъ галазни къилди къалахъзава.

Вичин рахунра райондин УСХ-дин начальникдин заместитель Адильхан Агъмединова РД-дин Кыилин Чарче еке фикир хүрүн майшатдин хел вилик тухуниз ганвайдакай лагъана: "Нетижалу АПК" проект умъурдиз кечирмишунин мураддалдай райондин къил Осман Абдулкеримован регъбервилек кваз чун общественный майшаттар артухариз, абур материалралдини техникадалди таъминвиллин дережа хажиз алахъзава. 2017-йисан 1-январдин делил-ралди, райондин 86 чехи майшатда (ИП, КФХ, СПК) 424 касди зегъмет чыгузваза. Гъилевай йисуз маларни лапагар тукъва-дай цех ишлемишиз вахкуда; 12 гектардин майданра ципицлухар кутада; емишрин тара-рин къелемлух патал чил гъазурзава; МТС арадал хканва; лизингдай 4 миллион манатдин къимет авай техника къачун патал документар түкъурнава; 2017-йисан бегъер патал 500 гектардин майданра зулун тумар цанва; хуруун майшатдин сурсыт гъасил-заявайбуруз къымек яз 2016-йисуз 20 миллион манатдин дотацияр ганва. Республика-дин Кыилин Чарче вилик эцигнавай везифа-фаяр къилиз акъудун яз, чан райондин экономика ва жемятдин гъал-агъвал хъсанан-рун патал АПК-дин хиле 2-3 йисан муддат-

да аквадай хътин дегишвилер арадал атун таъминара.

Гаф Жаруллагъ Маллаева къачуна: - Республикадин Кыили РД-дин Халкъдин Собранидин гъахъ-гъисабдин Чар раиж авур сессиядин къалахда зани иштиракна. Гъакъ-къатдани, чи умъурдин вири хилерин месэлээр къараагъаравай ва абур гъялдай рекъерхүльтер тайинарзай тамам документ я ам. Республикадин регъбердири вичин Чарче хүшвилелди тъвар къур къве касдикай сад Ахцегь районэгъли, баркаллу карчи Жигерхан Сулейманов хъуни зам ръбъ кутуна. Машгъур алимрин, пагъливанрин, общественный деятелрин макан къадим Ахцегь район республикада гъамиша чешнепуди, лишанлуди хъайиди я. Къе ина экономика хажунин, культуры образование вилик тухунин ва терроризмдин коррупциядин вилик пад къунин рекъяр тухузтай къалахда агалкъунар хун виликан баркаллувал арадал хунин замин я. И жигъетдай ина базардин экономикадин цийи шартлары яъле ишлемишиз тахънавай еке мумкинвилер ава. Абур ишлемишиз патал гъар сад алахъна къланда. Къилди къачуртла, Нариман Къазимегъамедован регъбервилек кваз чи министерстводи алакъдай күмекарни ийизва. Шаз ина къутармишдайбурун къуллугъ кардик кутуна, цийи пожарный типовой часть эцигда. И къалах къилиз акъудун патал чил чара авунва, проектдини сметадин документар гъазур я, республикадай 20 миллион манат пул ахънава. Йисан эхирдалди объект эцигна, ишлемишиз вахкуда.

- Гъакъкъатдани, чун чехи тарих, девлетлу меденият, экономика вилик тухун патал тъбиатдин еке мумкинвилер авай жемят я, - къейдан Рафик Асланбекова. - Развал ийин, эхиримжи йисара районда хъсанвиллихъ дегишвилер арадал къвезза. Осман Магмудовичан регъбервилек кваз налогар къватлунай на базы маса крарай район республикада къенкъвечи чайрал экъечизава. Гъелелиг ишлемишиз тахънавай мумкинвилер пары ава. Алай вахтунда, РД-дин Кыилин Чарчин истишишунрив къадайвал, тъарда вичин чадал, гъилер къакъажна, намуслудакай зегъмет чыгуналди, хайи райондинни районэгълийрин яшайиш, гъал-агъвал хъсанарна къланда. Ихътин везифа эвелимжи нубатда за жуван вилик эцигзава. Ци чна Ахцегъя яргъал эцигнурзай элкъүенвай ЦРБ-дин дараматдин къав къевун патал 30 миллион манат пул чара ийиз тунва, гъакъ 1-нумрадин школадин чимивал гудай къурлуш тъбии газдин линиядик кутада.

Райсбранидин депутатарин заседание "Ахцегь район" МР-дин къил Осман Абдулкеримова Ахцегъя муниципалитетдин 2016-йисан къалахдин гъакъиндай гъахъ-гъисабдин доклад авуналди акъалтларна.

“Коррупция рекъида!..”

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Коррупция обществодин лап къульне азаррикай сад я. Адан кълан пад винел акъудун, яни ам магълуб авун акъван рестья къалах туш. Гъеле Советрин девирда за са газетдай къелайди я. И.Сталиназ чи улкъведа, капитализмдин лап на гъакъан азар хъуниз килигна, коррупция эзмишиз кълан хъана. Ада, вичин акъалтлай вафалу юлдашриз эвер гана, яргъал вегъин тавуна, и азар терг ийдай серенжемар къабулун теклифна. Атанвай ксарайкай сада лагъаналдай: "Юлдаш Сталин, за коррупция рекъида, заз вуч жеда?"

Виливни хъун тавур ихътин жавабди чехи камалэгъли къарсатмишна, ам хейлин вахтунда жаваб жагъин тийиз амукънанди. Ахла, вичиз хас тир астайлелди къалиян ацууриз-ацууриз, ада жаваб ганалда: "Ваз, юлдаш, Магаданда чка гъазурнава..."

Эхъ, дустар, акъван чехи регъбердивай "рекъиз" тахъай коррупция гилани "рекъиз" алахънава? Рахан тийизвай жуъреяр авач. Коррупциядиз аксивал авунин рекъяй комиссияр саки вири муниципалитеттани кваз кардик кутунва.

Икъван "серенжемар" къабулиз, тлем гъиз тезэвай азар гъихътнди хурай? Адан микробар гъинай къвэзвайбур, я тахъйтла гъикъ, гъихътн шартлара туртмаш жезвайди ятла?..

Арифдар Стап Сулеймана вичин вахтунда лагъанай:

Жедач и чи тамара хурма,
Чуруу хват, чумал гзаф я...

Арифдарди "авач", "хъанач" гафар ишлемишилава. А гафари "хъунни мумкин я" фикирни рикъел гъизва. "Жедач!" лагъайла, им чи тамариз ахътин емиш хас туш лагъай чал я.

Коррупция чи обществодин гъакъван чуруу, дувулар дериңда авай емиш я жал? Дугъриданни, тъбиатда къенидлай чуруди фад битмish ву гужлу же-да. Вахтунда вилик пад къун тавуртла, гъихътн ник чурухъанди элкъведа.

Ник эчелрикай михъдай тэгъер чи лежбериз хъсандиз чида. Бес общество михъдай тэгъер?.. Авайди тушни ахътин лежберар, пешекарар?..

Ятлани, Дагъустан Республикадин Кыилин нубатдин Чар (гъахъ-гъисаб) къелайла, зи фикирар хъсан патахъ дегиш жезва.

Гъукумдин къилин векилди лагъанава: "Чна коррупциядиз аксивал авунин рекъяр Комиссиядин къалахдиз гузай фикир артухарнава. Коррупциядиз аксивал авунин месэлайрай РД-дин Кыилин ва Гъукуматдин Администрациядин Управлениди активдаказ къалахзана, гъакъкъатда адакай чиновникар патал къенелатан хатасувилин къуллугъ хъана. За и управленидин патай инспекторар вири министерствойра, ведомствойра, гъакъни гъар са муниципальный тешкилтада тайнарун чарасуз яз гъисабаза..."

Я Аллагъ, лагъузва за, общество, гъукумдин мертебаяр къланелай күкъвалди (кукъвалай къланелди, белки, дүз жен) икъ вучиз ятла?

"Коррупция" - им государствоин къуллугъралди алверун, госчиновники чи къилиз акъудазавай къуллугъдин везифа-фаяр пулдихъ маса гун лагъай чал я лагъана, баян ганва философиядин сло-

варра. Чиновникар гъа азар кваз хазвойди я жал?

Бес абуру михъвилелди, паквилелди къуллугъда лагъана, къин къазвойди я лугъуда эхир! Пул, багъа шейэр акуввалди, а къин вучиз рикъелай физвойди ятла?..

Медицинада "ивидихъ" галаз санал беденник жезвай" азарар лугъудай келиминава. Политикадани ихътин азарар са девирдай маса девирдиз күн жезвайдакай вичин вахтунда В.И.Ленинини лагъанай.

Аквар гъаларай, "коррупция" азардихъ галаз женг чуугунин рекъер, тэгье-рар, хъязавай дарманар гъелелиг герек тир дөрөжадин къуватлубур, таъсирлубур жезвач. Асуул азарни, за гъиссавайвал, нефсинин къанихвал, руыгъдин пи-чывал, законрихъяйни киче тахъун я.

Бес михъ чиновникар, рэгъберар гъина, гъикъ, ни гъазурда? Нефсиниз въз лугъудайбур? Къизилрилай элкъведайбур? Къуллугъдин везифа-фаяр намусдилайни вине къадайбур?.. Хъайиди тушни ахътин ксар?..

Заз са агъсакъалди лагъана: "Чан хва, инсандин бедендин хийир хъун патал ваз дарманар къхизвай духтурарни вини дөрөжадинбур хъун герек я. Азар сад яз, дарман масад кхъейтла, вуна вучда?..

"Коррупция рекъида!" - лагъана, ван хъайила, са яцу чиновникдин папа авур вайзардиз яб гайтла, мумкин я, коррупция арадал гъизвай асуул себебар чир хъун.

Даш-баш кважай вахт гъикъ хурай? Ахътнадай баат гъикъ хурай? Чиновникдин тахт гъикъ хурай? Гъиллик ацай тахт гъикъ хурай? Къизини вун виле женн? Я межлисдин къиле женн?

Ваъ! Коррупция рекъидалди, Гъилляй бааттар гъакъ фидалди, Вири фирай эхирдалди! Чуъхъудай за чехирдалди! Даш-баш рекъин сефигъявлай я! Саилвилз тешпизгъявлай я!..

Ихътин чалар буш чкадал арадал къвэзвайди туш. Даш-баш галачиз яшамиш жеда лагъузваи тамам неислар арадал атанвайди, чебни асуул гъисабдай гъукумдин вини кълара авайди, за-конар къабулзайвайбурни, абуул амал тийизвайбурни гъа мөртебайра авайди яваш-явш хиве къаз къланзана. Амма пулдини, яракъдини, къуллугъдини абуулзайвай. Ибурук кичи кутазва?..

Ятлани, чи обществодин "духтурин" пешекарвилин дөрөжайрал завай шак вегъез жезвач. РФ-дин Президент В.Путин Федэральны Собранидин вичин Чарче къейднава: "Коррупциядихъ галаз женг чуугун патал пешекарвал, кардив лап рикъивай ва жавабдарвилелди эгечүн гөрек къвэзва. Анжас гъа чавуз а женгини нетижка арадал гъина, адад төрөф обществоди къланзажа гълпудаказ хуъда".

Аквазвайвал, коррупция арадай акъуддай "дарманар" акъван яргъара, къевера авайди хъиз туш. Вичин везифа-фаяр гъар сад "лап рикъивай" ва "жавабдарвилелди" эгечүн гөрек я. И вири гафарикай амукъзавайди къве гаф я: "рикъивай" ва "жавабдарвилелди". И къве "дарман" гъаз эгечайтла, мумкин я, коррупциядин важарар са тимил къвани буш жеда. Чиновник, гъар са руководитель (гыи дөрөжадинди къаччуртлани) вичин везифа-фаяр законди системишавай тэгъерда, пулдилай, ришвэтдилай асуул тушиз, эгечайтла, михъ жеда общество! Сагъламди жеда чи гележег! Ихътин умудар кутазва чак нубатдин Чарчини.

Рикелей тефидай баркаллу йикъар Урусатдин армияни яракь мадни машгурна

Нариман ИБРАГИМОВ

Алатай асиридин сифте кылера, 1914-йисан августдин ваца, чапхунчичилин, халкъар луквиле тунин, вилятар пайи-паяр авунин мурадар рикелей авай пачагылгүри Дуньядин сад лагый дяведик цай кутунай. Къянни цудалай виниз ульквеяр кланзи-таклан мусибатдин женгерик экечүнлиз мажбур хъанай. Гъа гысабдай яз Австро-Венгриядин, Германиядин, Великобританиядин, Румыниядин, Россиядин, Франциядин, Сербиядин, Италиядин, США-дин, Португалиядин, Япониядин, Бельгиядин, Грециядин... күшунарни.

Тарихчыри тестикъарзавайвал, и давя газа телефонилер, къурбандар арадал гъайди, адан вири иштиракчыриз зурба зиянар гайди хъаналда. Гъа ик, Дуньядин сад лагый дяведи Урусатдин күшунрикай 775369 кас къена, 3223508 аскердал хирер хъана, 2043548 иштиракчи есирида гъатна. Амай ульквеин рекъемар, талукъ тирвал, ихътинбур я: Франция - 1293464, 2806000, 506000; Германия - 2036897, 4216058, 993109; Австро-Венгрия - 1496200, 2600000, 2220000; Великобритания - 702410, 1662625, 170389; США - 116708, 204002, 4500... Санлай къачурла, а даведа 10066671 кас телефон, 18347425 иштиракчидал хирер хъана ва 8569849 аскер есирида гъатна. Гел галализ квахъайбурун къадар цуд миллиондилай алатна.

Къурбандриз элкъеве ислэгэй инсанрин къадарни са шумуд миллиондив агакъна. Дяведин иштиракчияр тир ульквеин экономикадиз, яшайишдиз ва маса хилериз гайи зиянари екебур тир. Дявени дуньядин чарх элкъурна, Урусатда Февралдин ва Октябрдин инкъилабар хъана, вири дуньядыа садани гузлемештавур хътиң цийивилер туна, цийи государствояр арадал гъана.

Дуньядин сад лагый дяведи Урусатдин империядин командующийин алақунаар, бажарага, аскеррин дирашибашвал, ульткемвал ва яракъарин еридин винизвал, къуратлувал къалурзайваженгер садни къвед хъанач. Абурукай сад Перемышлдин къеле элкъурна къунихъ ва мультъгъарунихъ галаз алақалуди я.

Дуньядин сад лагый дяведий тарихдин хъинира, очерка, илимдин къалахара Перемышлдин къеле къачуниз талукъарнавай газа делилар ава. Ик, Австро-Венгриядин армиядиз уруссин яракъдин гужлуул瓦л гъа сифте варцаа акуна. 1914-йисан августдиз ва сентябрдиз Галициядин зурба женгина уруссин къушунри душмандиз рикелей тифидай ягъун куна. Гъа са вахтунда Львов, Рагъекъечидай патан Галиция, Буковина гъилинка ва Перемышл къеле гъалкъада туна. Австро-Венгриядин телефон ва хирер хъай аскеррин къадар 300 агъзурдалай алатна, 100 агъзур есирида гъатна.

Перемышль къеле мультъгъарун уруссиз регъят акъвазнач. Ам вири терефрихъай мягъемарнавай. 45 километрдин майдандал экъя хъанвой къеледаам хузы гъазур тир 140 агъзур аскер, 18 агъзур агъалии ва есирида гъатнавай 2 агъзур урус авай. Къейд авун лазим яхы, Польша пайи-паяр авурдалай гульгъуниз Перемышль шеъгер Галицияни галаз Австро-Венгриядин империядик акатнавай. Дяве башламишдалди вилик къеледа зурба къалахар тухванвай. Ана цудралди фортар авай. Абурун цларин гъяркъувилеп 3,5 метр алай. Душмандин гульле гудай лап къулай чкайрал артиллерийдин 25 батерия акъвазарнавай. Вири фортар электроэнергиядиди, прожекторлалди, лифтлерлалди, вентиляторлалди, радиодин алакъадалди таъминарнавай. Къеледин комендант генерал Кусманек фон Бургнойштедтен тир.

Октябрдин варз. Къиблединни Рагъакъидай патан фронтдин главком Ивановаз къеледал тъжум авун хъсан акунач. Виликан женгера күшунрикай газа хатунар хъанвой, аскеррихъ са артух таъват амачир. Ял яна, къуватар агуд хъувуна къланзай. Генералдин тереф уруссин армиядин главнокомандующий князь Николай Николаевичи хъзвай. Амма 8-армиядин командующий Бруслирова къеле къачун патан вири мумкинвилер авайди тестикъарзавай. Къеле элкъурна къунтай дивизийрин рөгъбер, генерал Щербачевани гъа ик фикирзавай. Къуд патахърекъер физвай къеле мультъгъарун ва азад хъай күшунар душмандин къуватар газа авай терефдихърекье тун, гъелбетда, хъсан тир. Гайиф хъи, и мурадар къилиз акътнан.

Генерал при тайнарайвал, уруссин күшунри 7-октябрдиз яса вахтунда пуд терефдихъай гъужумна. Сифте къиляй абурун къилдини фена, къве фортында. Гульбъунин юкъуз Перемышль къеледа авайбуруз къумек яз Австро-Венгриядин күшунар атана. Къизъянин женгера уруссикай 10 агъзур кас къван хъатна. 11-октябрдиз уруссин күшунрихъ къеле къачудай фикирзат амукъиц, абурун къулухъди хтанан.

И вахтунда Дуньядин сад лагый дяведен къизгъин женгер Варшавадин къваларивни къиле физвай. Германиядин Австро-Венгриядин күшунрикай агъзуралди аскерар ва офицерар телефон хъана ва абуру гъужумар давамаруникай къиль къакъудна. Ноябрдин сифте къилерай уруссар мад Перемышль къеледив агат хъувуна. И чавазу къеле элкъурна къунтай күшунрикай къиле түркерихъ (1877-1878-й), японийрихъ (1904-1905-й) галаз къиле фейи дявеин иштиракчи генерал Андрей Селиванов акъвазнавай. Ам артиллерийдин пешекар тир ва ада тупарин къумекдилди къеле къачун фикирнавай. Ада алатай се-ферда уруссин генералри ахъяя гъалатларни рикелей алуднач. Селиванова, какатайвал гъужумар ийиз, аскеррикай газа бурхатуниз рехъ ганач. Адан эмиралдиди къеле элкъурна къуна ва аниза са терефдихъай къумек агакъ тийидайвал авуна. Генералдин план сад тир: душмандин сурксет къутягъ жедалди гузлемештүн ва каш гуналди къеле хъязвайбурув рей гуз тун. Уруссин крарикай хабар хъай Австро-Венгриядин күшунриз къеледавайбуруз къумек гуз, аниза фидай рехъ

аучухиз кълан хъана, амма абурун алахъунрихъ са нетижани хъанач.

Йикъар, гъафтеяр физвай. Къеледавайбур къе ве гъатзавай. 1915-йисан февралдиз уруссин къушунриз залан артиллерия - гъульун 229 миллиметрдин мортира гаъвна. Мартдин сифте къилерайи Австро-Венгриядин күшунриз перемышлвийриз къумек гуз кълан хъана, амма Карпатдин дагълара сенгерар къунтай уруссин къушунриз абуру къулухъ элкъуниз мажбурна.

Генерал Селиванован буйргъадалди артиллеристри ара-ара къеледавайбуруз чипакай хабар гузвай. Са патахъай тупарин гульлейри, маса патахъай каша гъелекнавай душманди 1915-йисан 18-мартиз чеб уруссин гъалкъадай акуддай къетли серенжемдик къиль кутуна. Къеледин рагъекъечидай патахъай гъужумдиз фейи перемышлвийри и терефдихъ уруссар тимил галайди хъиз ва, гъалкъадай пад акудна, уруссин сурьсетдин складар къун фикирнавай. Венгриядин 23-армияди ва вилик жергеда авай душмандин частари, са къунхъни вил галамачирбуру хъиз, уруссин частарал вегъена. Абурун планар къилиз акутнан, газа къадар къурбандар хъуниз рехъ гана, абуру къеледиз кат хъувуниз мажбур хъана. Уруссин гъиле 107 офицер, 4 агъзур аскер, 16 пулемет ва маса яракъар тътна.

Са шумуд суткада вуч авуртла хъсан я лугъуз фикирдик акутнай, вичиз журналистри "Перемышлдин аслан" тъвар ганвай генерал Кусманека къатлана хъи, са патахъайни къумек авач, гъалар лап читинбур я. Эхирни ада чипа рей гузайдакай хабар гун патал уруссин патав парламентерар ракъурна. Ада хъенвай чарче ихътин гафар авай: "Суърсет къит хъун себбэ яз, чун къеле къит гъиле тунин фикирдад атанва..." Гъа са вахтунда ада Селиванован вилик 12 шартни эзигнавай. Селиванова лагъайтла, малумарна: "Чун иниз къи шартлар къилиз акудиз атанвайбуру туш, квехъ амайди сад я - са шартни ава-чиз, гъалибидиз мультъгъ хъун".

22-мартиз экъунайхъ Перемышлдин фортарал даца пайдахри лепе гуз башламишина. Им къеледа авайбуру яракъ гадарзава ва рей гузва лагъай чал тир. Генерал Селиванов мураддив агакъна, вичин гъилик квай къушундикай са артух хатуниз рехъ тагана, Европада лап мягъембурукай сад яз гысабзавай къеле къачуна. Идахъ галаз сад хъиз, Австро-Венгриядин Венгриядин армиядин 9 генерал (А. Тамаши, К. Вейзендорфер, В. Никль), штабдин 93 офицер, 2,5 агъзур обер-офицер ва 117 агъзур аскер, къеледин комендант Кусманек есирида къун, 900 тунни гъиле гъатна.

Вирида тарифзавай къеле къачунники Австро-Венгриядин военный къурлушдин дережа лап агъзур аватна. Уруссдин армиядин ва яракъдин машгъурвал мадни виниз акутнан. Къеле мультъгъарнавайдан гъакъиндай хабар агакънамазди, Уруссдин империядин пачагъ II Николай гъасята гъаниз рекъе гъатна. Гъалибилин гъасретдай ада вичин генералрихъ галаз чехирар хъвана. Генерал Бруслирова пачагъдиз машгъур къеледа экспкурсия тешкилна. Кусманек фон Бургнойштедтен 1918-йисан февралдиди есирида амукъна, анжас Брестдин ислямийлин икъар себбэ яз ам аххъайнай. Дегилгри шагыидвалзавайвал, ада мад къуллугъ хъанач. Адан винел гъалибвал къе чарир генерал Селивановаз Пак Георгийдин 3-дережадин орден гана ва ам 11-армиядин командующийиле тайина.

Чилелни, ятарани улькведин сергъятар хъузва

Хийир ЭМИРОВ

Алай вахтунда, улькведиз акси къуватар артух жедайла, РФ-дин Президентди яракълу къуватрин къудратлувал, бънарлувал хажун патал више акъдай алахъунар иизва. Россиядин Федерациядин сергъятар, милли итижар хъун патал яракълу къуватрин частари, армиири чилелни, цавани, ятарани чин вилик эзигнавай везифа ярвафалувиледи къилиз акудзава. Абурун арада морякар подводничарни ава.

Морякрин-подводничарин югъ чи улькведа 1906-йисалай 19-мартиз къейдзава. Имни 1906-йисан мартдин ваца Уруссдин империядин флотдик цин къаникай фидай лутквейр акат хъувур югъ фикирда аваз лишанламишна. Разивалдай кар ам я хъи, цин къаникай фидай гимийра дагъустанвийрини, лезги халкъдин векилрини къуллугъзава ва абуру Ватандин къаравулда уяждиз акъвазнава.

Ахътин рухвайрикайни сад Дальний Востокдин военный флотда къуллугъзавай жегъиль лейтенант ЖАЛИЛОВ Рагъим я.

Мегъарамдхурун райондин Хважа-Къазмайрин хъуряй тир ада Цийихурун (Новоаул) юкъван школа къутягъна ва Махачъаладин промышленно-экономический коллеждин тибиат хъунин ва адан ресурсар къенягълувиледи ишлемишнин отделенида къелнуар давамарна. Спордад машгъул жез, дзюдодай, самбодай Республикин турнира къенкъивечи чакарни къаз, ада хъсандиз къелна ва яру диплом къачуна.

Им жегъилдиз тимил акуна. Ада военный къуллугъдай фикирзавай. Далудихъ дахни галамачир (Хидир, Рагъиман къве йис тирла, рагъметдиз фенай) жегъиль, хай ерийрив лап яргъариз акътунизни килгъ тавуна, Владивостокдин фена ва и шегъердин адмирал Генадий Невельскийдин тъварунхъ галай государствдин морской университетдик эзечина. Ругуд йисуз ина гимийрин энергетический установкар ишлемишдай факультетда къелна. Муракаб меслайрихъ галаз алакъалу чирвилер къачудайла, математикадин, физикадин, электротехникадин тарсар чирун сифте къве йисуз четин акъвазнатнан, ахпа хважавиди зайифвилериз рехъ ганчан.

Къиблепатан Кореядин, Махачъаладин, Владивостокдин флотра практикадин, стажировкадин чирвилер, вердишвилерни къачур Жалилов къелнуар акъалтарна ва жегъиль лейтенант Владивостокдин цин къаникай фидай лутквейрин 19-бригададиз рекъе тунна. Ана къуллугъзавай лейтенант "Комсомольск-на-Амуре" лутквейдин электро-механический частунин электро-технический дестедин командир я. Адан гъилик квай мулькуд касди гимидин электро-технический тадарараки, алатри датлана къайдадик кваз къвалахун патал зегъмет чугувазва. Командирин патай чухсагъулар къазанмишава.

И йикъара Рагъим Жалилов юлдаш Мадият, руш Милана, хва Хидир галаз Шагънабат дидедин патав хтанава. Вацран эхирдай Владивостокдин хъфида. Ина адан гъвечи стха Жабира ни морской университетдин 3-курсuna къелзва.

Эхирдай Рагъима са таалабунни авуна: къелдайла, къуллугъдайла вичиз жураба-жуэрэе рекъерай къумек гайи лезги халкъдин векилар тир Владивостокда чехи къуллугъдай алай Теки-Пиркент хъуряй тир Агъакеримов Тельман Нуслетовичаз ва РФ-дин оборонадин министерстводин сад тир расчетный центрдин къуллугъччи Нуриев Тарлан Размиеевичаз сагърай луън.

Къуй, чи ватандашар гъина аватлани сагърай!

Ветеранрин къуллугъда акъвазнава

Магъарам АЛИЖАНОВ,
Дагъустандин ветеранрин Советдин
председатель

Дагъустан Республикадин ветеранрин организация тешкилдайлай инихъ 30 йис тамам хъянва. 1987-йисан 14-мартдиз КПСС-дин областной комитетдин бюородин къараардин би-недаллас тешкиллувилин садлагъай конференция къиле фенай ва ана Советтин Союздин 9 Игитди, Баркалдувилин вири дөрөжийн орденрин пуд сагыби, Социализмдин Зегъметдин пуд Игитди, КПСС-дин обкомдин секретарди, Ватандин Чехи дяведин иштиракчийи, партиядин, зегъметдин ветерани, республикадин гъурметлу маса ксари иштиракнай.

Юбилейдин юкъуз республикадин ветеранрин тешкилатдин тарихда гъятай ксарин тъварар къун кутгнава. Абурук Муху Алиев, Мегъамедали Мегъамедов, Такибат Магъмудова, Омар Алиев, Султан Алисултанов, Николай Подорожный, Ризван Сулейманов ва мсб. акатзая.

Алай вахтунда Дагсоветдин президиумдик кваз заз еке күмек гузтай ва гъыкысагъивелди зегъмет чуугун давамарзай ксарин жергеда Мегъамед Махулов, Мегъамед Шагъ-Гъусейнов, Омар Муртузалиев, Мегъамед Темирбеков, Халик Ильясов, Гъажигъасан Омаров, Нажмудин Залимханов, Абдулаким Гъажимуратов, Вера Маргунова, Мегъамед Сугъратов, Валентина Перепечко ава.

30 йисан девирда организацияди, республикадин Чехи несилдиз хас тирвал, гъакысагъивелди, ватанпересвиледи еке къвалах къиле тухвана. Дагъустандин жегъиль несли тербияламишунин рекье ветеранри чин тежрибадик, чирвилерикай менфат къачуза.

Общественный умъурда иштирак авуниз майилвазай, ақалтзавай несил ватанпересвиледи тербияламишунин карда вири къуватар серфзай ветеранрин тешкилатар аваз хънал чна дамахзая. Дагъустандин ветеранрин тешкилатдик сифтегълан - 948, районрин - 45, шеңгъеррин 10 организация, 200 ағъзур ветеран ква.

Шадвал ийдайдар кар ам я хы, республикадин ветеранрин тешкилатрин къиле тежрибалу, бажрагъалу, инсанрихъ рикл кудай ксар акъвазнава.

Алай вахтунда чи ветеранри Россиядин Президентди, Гъукуматди, Федералный Собраниди дүнъядин майданда улкведин авторитет, гъундурувал хажакун патал къиле тухузай къецепатан политикидин тереф хъзвана.

Республикадин тешкилатди вири девирда зегъметдин ва Ватандин Чехи дяведин ветеранрин активвал хажакун, чеб общественный умъурдин яца хъун патал чалишишвална. Абуру пъамиша чин дестеяр къуватту ийиз, руғъдин жи-гъетдай мукъва тир тешкилатрин (МВД-дин, ФСБ-дин, серъятдин къуллугъдин, афганви-интернационалистрин...) ветеранар санал агууда.

Республикадин ветеранри яшайишдин чентин шарттарани чин къуватар сад авуна, пис къвалил рикл къвалуна. Миллетрин арада меслятвада миякъемарунин карда агъсакъаларин зегъметдин пай екеди я. Абуру общественный умъурдин вири хилера иштиракзая. Алатай йисуз республикадин Кыллин къараардады, Гъалибилин йикъахъ галаз алакъалу яз дяведин иштиракчийиз гъар садаз 30 ағъзур манат пул гана. Гъар ваца дяведин иштиракчийиз федеральный бюджетдай пенсиядал ала-ва яз гузтай ағъзур манатдал республикадин бюджетдай 2 ағъзур манат эхцигна.

И карда зегъметдин ва яшайишдин рекъяя еримлу хъунин министерстводи еке къвалах тухузва. Абуру дяведин ветеранрин, фронтдин далу пата зегъмет чуугурбуруун яшайишдин шарттар къвалериз физ ахтармишзая, ветеранрин хайи йикъар, юбилеяр къиле тухузва. Яшайишдин рекъяй күмек яз гъар са ветерандихъ соцработник галкүрнава.

Республикада кардик квай яшлу агъалийиз ва набутриз яшайишдин рекъяй къуллугъзаявай "Ветеран", "Дербент", Казанищенский" идараира яшамиш хъун патал вири къулайви-

лер тешкилнава, вахт-вахтунда тъульял, пек-парталдалди тъльминарнава. Республикадин ветеранрин госпиталда гъар йисуз 7 ағъзурдайлай виниз ветеранри чеб сагъар хъийизва.

Тешкилатди дяведин ветеранрин, зегъметдин, яракълу къуваттин мергъяматлувилин фондунихъ галаз алакъаяр хъзвана. И жигъетдай ветеранар патал фондунди Дагъустан Республикадин тарихдин чайклиз газетар, журналар подписка ийизва, Гъалибилин яшлубурун, инвалидрин, Баркалдувилин йикъариз талуқарнавай миракатар къиле тухузва.

Ветеранрин дяведин рекъерикай, умъурдикай, къельалвилерикай, яшайишдин шартларикай даттана материалар чапзаяй "Дагъустандин пенсионер", "Дагъустандин правда", "Лезги газет", "Дагъустандин жэйилар" газеттин редакцийиз, "Дагъустан" ГТРК-дин чна чухса-гъул малумарзая.

Ветеранрин Советди вичин къвалахда сифте чкадал жегъилар ватанпересвилиннин инсан-пересвилин руғъдаллас тербияламишун эцигнава. Вири тешкилатри "Россиядин ватанперес-кар Чехи ийизва" конкурсда, "Рикъел хъунин вахта", "Рекъин тийдай полк" акцира активдаказ иштиракзая. Ветеранар школайра, лицеяра, гимназийра, высший учебный заведениннория ватанпересвилин рекъяй къиле тухузвой миракатрин гъамишалугъ иштиракчияр я. Гъар сувариз абурухъ галаз элкъеве столар тешкилун адетдиз элкъевенва.

Ақалтзавай несил ватанпересвилин руғъдаллас тербияламишунин карда яру гел жағъур-заявайбуруун телевизионный отрядди - ТОКС-ди (командир Омар Муртузалиев) важиблу роль къуғъзваза. Адан къилин база Чакар Межидовадин рөгъбервил кваз 35-нумрадин юкъван школада ава. Ватандин Чехи дяведа иштиракайбурукай, 1999-йисуз бандитрин тешкилатар къвларайбурукай материалар къватлунин карда ТОКС-ди важиблу, еке къвалах къиле тухузва.

Къейдна къланда, гъар йисуз армиядин жергейиз жегъилар рекъе твадайла республикадин сборный пунктуна жегъил аскеррин виллик ветеранар рахаза. Эхиримки йисара гъукумат, общество армияда къуллугъ авунив эгеч-заявай тегъер хъсан патахъ дегиши хъуни чун шадарзая. Алатай йисуз военный училищериз арзаяр вугай 1010 жегъилдикай 397 келиз эчкъина. И кардик жегъилрин арада ватанпересвилин жигъетдай къвалах тухтай ветеранрин тешкилатрин пайни ква.

Алай вахтунин шартларя ветеранрин Советдин "Намус, вафалувал, адетар" девиз рикъел хвена вири тешкилатри хийирлу крарин сан артухарун, ветеранар сад-садав агуудун, жегъилрэз ватанпересвилин рекъяй дүз тербия гун, общественный умъурда иштиракун патал чалишишвал авун лазим я.

За дявединни зегъметдин ветеранриз чи тешкилатдин 30 йисан юбилей мибаракзая. Къуй квехъ мягъкем сагъламвал, хушбаҳтал хъурай.

"Жегъилрин армиядин" сифте кам

Къагъиман ИБРАГЫМОВ

Ақалтзавай несилдиз ватанпересвилин тербия гүнин карда Гъукуматдин политика лап тамамвилихъ агакъарунин, Россиядин обществоводиз талукъ тир ивиррин бинедаллас инсандин руғъдин къамат арадал гъуниз къумек гүнин мураддалди, 2015-йисан 29-октябрьдиз Россиядин Федерациядин Президентди "Россиядин школьник гъерекат" тъвар алаз Вириорсиядин аялриннин жаванрин общественно-государственный организация тешкилунин Указ ақындарнай. "Жегъилрин армияни" ("Юнармия") "Россиядин школьник гъерекатдин" ватанпересвилин тербия гузтай хилен тешкилат я.

10-мартдиз Дербент шегъердин яларинни жаванрин яратмишунрин къвалин Чехи залда Вириорсиядин "Юнармия" гъерекатдин Дагъустанда авай региональный отделенидин слет хъана.

Залдиз гъахъайла, чаз махсус парталар алаз ацуқынавай Дербент шегъердин ва райондин школайран "юнармийрин" командаяр акуна. Ина гъакъини школайра кардик квай "Жаван ватанперес", "Жаван пограничник", "Яру гел жағъурзаявайбур", "Георгийдин лент", "Орлята" клубрин ва отрядрин векиларни авай. Зал сиве-сивди ацланвай.

Миракатда Дербент шегъердинни райондин "юнармийрин" командайри, Дагъустан Республикадин военный комиссар Даитбег Мустафаева, Дагъустан Республикадин ветеранрин Советдин председатель Магъарам Алижанова, РД-дин жегъилрин крарин рекъяй министр Арсен Гъажиева, Россиядин ДОСААФ-дин Дагъустанда авай региональный отделенидин председатель Шамил Алиева, Дербент шегъердин ва райондин администрациирин къилер тир Малик Баглиева, Мегъамед Желилова, Дербент, Дагъустандин Огни шегъеррин ва Дербент райондин военный комиссар Адил Къулиева, Ватандин Чехи дяведин ветеранри, военный частунин офицерри, райондин шегъердин администрацийин управленийин ва идараирин руководителри иштиракна.

За къе миракатда иштиракиз атавай "Юнармиядин" командаяр ветеранар хушвили табриз, башламишина Малик Баглиева. - Россиядин оборонадин министр Сергей Шойгудин теклифдалди тешкилнавай "Юнармия" гъерекатдин мурад ақалтзавай несилдик Ватан кълан хъунин гъиссер кутун ва адаа аскервиллини ватанпересвилин тербия гун я. Виклер, дилибаш жегъилар акъвазва заз, абури улкведин лайихлу ватандашар же-

дайдахъ ва абуру неинки са хайи Дербент, гъакъ Дагъустанни, Россияни машгъур ийдайдахъ инанмиш я зун.

Мегъамед Желилова Дербент районда "Юнармиядин" отрядар саки вири школайра тешкилнавайди къейдна. - Алай вахтунда "Юнармиядин" жергейра 160 кас ава. Гъалибилин суварин вилик абурун къадар къве сеферда артух жеда. За фикирзаявал, чи улк-веден вири халкъдин гележег патал и гъерекат тешкилунихъ Чехи метлеб ава. Чи райондихъ школьникриз, жегъиприз аскервиллини ватанпересвилин тербия гүнин жигъетдай хъсан тежриба ава. Чаз чи буйбари тунвай хъсан адетар ава. Чахъ чешне къачудай иттарни ава. Райондин администрацииди "Юнармиядин" гъерекатдин гъамиша кунаркада.

- Гъурметлу ватанэгълияр, Ватандин Чехи дяведин ветеранрин веледар ва хтулар, женгерин ветеранар ва залда ацуқынавайбур, - гатлунна сульбетиз Даитбег Мустафаев. - За къез Да-гъустанда къиле физвай Вириорсиядин "Юнармия" гъерекатдин Дагъустанда авай региональный отделенидин сад лагъай слет риккин сидкъидай мибаракзая. Тъелбетда, ихътин зурба миракат шегъердинни райондин администрациирин къилерин къумек галачиз тухуз жедашир. Къез еке чухса-гъул. Икъван гъузелдиз слет тешкилунай къилди Адил Къулиевазни сагърай лу-гъуз къанвай.

Еке метлеб авай вакъияа дербентийиз мибарак авуналди, Арсен Гъажиева лагъана: "Къенинди неинки са Дербент, гъакъ Дагъустан патални тарихдин метлеб авай югъ я. Миракат вини дережада аваз къиле фини къалурзаявал, республикадин, шегъердин ва райондин руководителри жегъиприз аскервиллини ватанпересвилин тербия гүнин еке фикир гузва. И жигъетдай Дербент вири муниципалитетриз чешне хъун лазим я. Ихътин жаванар ва жегъилар авай Дагъустандихъ Чехи галежег жеда".

Адил Къулиева вичин раҳунра шегъерда ва районда куруй вахтунда "Юнармия" гъерекат тешкилиз ала-къайди къейдна: "Эгер М.Баглиева ва М.Желилова къуын кутун тавнайтла, къе чун и миракатдин шагъидар жеда-чир. Риккин сидкъидай за къез чухса-гъул лу-гъузва". Ада гъакъини аялриз формаяр къачуз ва маса къумекар гайи са жерге депутатриз ва ДЗИВ-динни "Татляр" агохолдингдин руководителриз сагърай лагъана.

Къват хъанвайбуруз зурба миракат Магъарам Алижанова ва Шамил Алиевини мибарака.

Миракат юнармейцири присяга къабулунади ва "Юнармиядин" гъерекатдиз къабулайбурув шағъадатнама-яр вахкуналди ақалттарна.

Инсан ва адан кар

Хсен, вун дагъустанийрин риклелай алтнавач

Н.Ш.ПРИМОВ,
Ватандин Чехи дяведин, зегъметдин,
прокуратурадин ветеран, РД-дин
лайихлу юрист, юстициядин чехи
советник

Хсен Мукаилович РАМАЛДАНОВ.
Адан твэр са вахтара республикадин сергъятрилай яргъарани машгүр тир. 1960-йис. ДАССР-дин Совнархоздин председатель Шагырдин Мегъамедович Шамхаловаз фашистри чуклурнавай Сталинград шеъгер гүнгүнья хтунин квалахрал агалкүнралди машгүр жезвай жегьиль дагъустанийрикай хабар хъана. Ада и шеъгердиз, энгел тавуна, вичин ичи ракъурна. Дяведин къизгъин женгерин иштиракчи, "Горстрой" трестдин парткомдин секретарь Мегъамед Батырханов Волгадал алай шеъгерда хиве тайин тир везифа - Игит шеъгерда ад акътнавай эцигунардай инженер Дагъларин ульквездиз хүнин везифа аваз пайдо хъана.

"Сталинграддиз агаъйла, - риклел хизва Мегъамед Абдулаевича, - зун эцигунар кыле физвай майдандал Х.Рамалдановах галаз гүрьушмиш хъана. Ам заз лап гъя сифтедилай бегенмиш хъана. Таниш хъайидалай, "Сталинградстройдин" кылип архитектор В.Симбирцевах, партиядин горкомдин секретарь И.Черниченко кодих галас сульбет авурдалай гүрьульни Х.Рамалданов Дагъустандиз ахъяй хъувунин месэла гъялна. Махачкъала, "Горстрой" трестда Хсен Мукаилович гъиле-гъилди кардив эгечина. Ада вичини дережадин пешекар, бажарарагъул тешкилатчи тирди къалпурна.

Махачкъала шеъгердин 2-СМУ-да журеба-журе күллугърал квалахзаявай гүрьульни адан кылени аваз) чавуз Х.Рамалданован рөгъбервилек кваз хейлин имаратар эцигна. Гъя идалди ада вичи-вичиз республикадин меркезда памятник хажжана лугъуз жеда. Чи фикирдади, республикадин меркезда адан твэрчилх са күче ягун кутугнавай кар жеда.

ВИЧИН "Дагъустан: зи мульбаттава кысмет" твэр ганвай ткабда Ш.Шамхалова Гуржистандин машгүр архитектор К.Чхеидзин (гаф кватай чкадал лугъун, ам Хсен Мукаиловичин хъсан дустни тир) проектдади Махачкъалада Уруслын театрдин цийи драмат эцигуникай иклюгъуз кхъизва: "Проектдиз талуу эхирими жи квалахар кыле тухунал чи проектировщикар, А.Орусханов, Ж.Девлетханов, Х.Рамалданов хътин эцигунир зурба устадар машгүр хъана".

Ш.Шамхалова Х.Рамалданован пешекарвилек виниз тир кымет гүзвайди тир. Гъеле алатай асырдин 30-йисара кардик кутур "Динамо" стадион цийикла түккүр хъувунин квалахарни ада Хсен Мукаиловичил иктибарун душуушшин кар тушир. "Динамо" ФСО-дин а чаван председатель заместитель Расул Халикова риклел хизва: "Хсен Мукаилович лап вижевай итим, халисан пешекар тир. Гъиле къур гъялар са кар ада синих, рехне квачиз къилиз акъуддай. Стадиондал гъял са объект цийикла түккүр хъувунин квалахар ада къелвей вичин гүзчилек кутунтай, ам стадиондал гъялта йифер акъуддай къван чкадал къвэзтай".

...МАХАЧКЪАЛА шеъгерда сейр авуртла, гъял са күчедай Х.Рамалданов 2-СМУ-дин начальник тир чавуз адан рөгъбервилек кваз хажжнавай имаратар аквада. Ингэе абур: гъукаматдин, профсоюздин, писателин квалер, Уруслын аварин театрдин драматар, "Октябрь" ва "Россия" кинотеатрар, "Кавказ" мульманхана, ЦУМ-дин виликан Советский

кучеда авай ДГУ-дин драматар, Седован кучеда авай университетдин обежитие, ракъунни бетондин шейэрин завод, хейлин яшайишдин квалер.

Х.Рамалданова республикадин капитальный эцигунир кутунтай паюн, адан карчилини, инсанвилини ерийриз неинки Ш.Шамхалова, гъакл республикадин руководителар тир А.Даниялова, М.-С.Умаханова, Ш.Шихсаидовани виниз тир кымет гана. Ам эцигунир рекъял Аллагъядин патай пай ганвай пешекар тирди квалахдин рекъял юлдаши, адан гъилин вердишишлир къячур хейлин касарни къеъндай.

Хсен Мукаилович 1931-йисан 15-июльдиз Мегъарамдуруун райондин Приморск поселокда балуучидин чехи хизанды дидедиз хъана. Гъвечизмаз бубдикай маърум хъайи Хсен дэвендилай гүрьульни четин дэвирда Дербентдин педучилищдик эгечина. Амма муаллимвал авун ада кысмет хъанац. Умумурдин рекъери ам Заполярье, Воркутадиз акъудна. Гүрьульни ада Советрин Армиядин жергейра күллугъуна, Смоленскда келунар давамна. Ахла ВЛКСМ-дин ЦК-дин эвер гүнапди, Стalingrad шеъвер гүнгүнья хутаз фена. Игит шеъгерда ада эцигунар ери аваз кыле тухунин чешне къалпурна. Ана къвайт тажири ба къячур чирвилер Х.Рамалдановдагъустандын бакара атана. "Вун, зи дуст, Аллагъядин патай пай ганвай кас я. Ви къятунар, веревирдер профессорвилек дережада авайбур, гъялта адалайни вине авайбур я", - лагъанай адаа академик Чхеидзеди Урус театрдин драмат хажжавай дэвирда. Вичин вахтунда Хсен Мукаиловичин сад лагъай заместителвиле квалахай, гүрьульни республикадин къенепатан кратин министр хъайи В.Разувановини пешекар яз Хсен Мукаиловичин алакъунрикай, бажарарагъдикай хуш келимаяр лагъанай.

ХЪСАН къаш-къамат авай, кылел къалин бурма чарар алай, хъульну-зарафатдал рикл алай кас тир ада инсанрин фикир гъасятаа вичел желбдай. Лезгийрин машгүр композитор Асеф Мегъмана риклек хканай: "чна, яратишдай зегъметдал машгүр касарни, адавай күмек тълабдай. Зи ва зи дустарин къайгъуриин гъавурда гъятунай, күмекдин гъиль ярғын авунай зунни адалай пара рази я". Ада күмек гайи касарин сан къун четин я. Адан гъилик квалахай хейлинбуракай машгүр пешекарар, лайху эцигунардайбур хъана. Адахъ улькведин журеба-журе шеъверра ва регионра ярап-дустар авай. Абурун арада академикарни генералар, министрарни писателар, республикайрин, крайрин руководителар ва жергедин инсанар авай. Дуствилиз вафалу, гъейратлу кас яз хъайи адан рикл музикадал, литературадални алай. Ада хъсандин шикларни чувладай. Расул Гъамзатова, Фа-

зу Алиевади, Алирза Саидова, Агъметхан Абу-Бакара ва Дагъустандин машгүр маса хейлин шайррини писателири Х.Рамалдановаз багъишнавай ктабрал адан твэрчилх лагъанай риклек сидкъидай тир хуш келимаяр алама.

1970-ИЙСУЗ ам ДАССР-дин Госснабдин председатель тайнарайла, и кар вирида развилилди къабулна. Партиядин обкомдин бюрорад и къуллугъдад эцигун патал адан кандидатурадиз килигдай чавуз партиядин обкомдин сад лагъай секретарь А.Даниялова ам Ш.Шамхалован кандиндатура тирдан патахъай малумарна. Бюрорин вири членри Х.Рамалданов и къуллугъдад тайнарунин тереф хвена. Республика а реъят тушир девирда герек тир материалардадин техникадалд таъминарунин квалалаш тешкилун патал гъя ихтиин дережадин руководитель герек тир. Х.Рамалданова вичиз авур еке ихтибар гъяхъдиз акъудна - са тымил вахтарлай Дагъустандин Госснабдии Федерацияда къенкъечийрин жергедиз эгечина.

Гъя и къуллугъдад алаа Х.Рамалданован тешкилатчилини бажарарагъ тамам дережада ачу хъана. 50-йисарин складрин күтгүне драматар ирс яз гъльтай Хсен Мукаилович вичин майишат пайгардик кутунив эгечина. И квалихада ада агалкүнралди бажармиши авуна. Нетижада Дагъустандин Госснабдии Х.Рамалданован рөгъбервилек кваз улькведин Госснабдин къулрулуджикактавай организацийрин арада датлаана гъаливал къазанмиши хъана. Гъар кварталда приздин чкяяр къяз, гъияльгъилиз къедай Яру пайдахдиз лайху жез хъайи республикадин Госснаб 1983-ийисуз Яру пайдах вичив гъамишалуу яз туни лайху хъана. ДАССР-дин Госснабдин тежкириба Союздин дережада аваз раиж ийиз, адакай вирисоздин совещанирал, прессада хуш келимаяр лугъуз хъана.

Х.Рамалданован зегъметдал виниз тир кыметни эцигна: ам Зегъметдин Яру пайдахдин, Халъкарин дуствилини, "Знак Почета" орденриз, Дагъустандин ва Россиянин Федерацыйн гъульметдин хейлин грамотайриз лайху хъана. Ам РСФСР-дин лайху эцигунардийдин тир.

...И ЮГъ гульпашанди хъана. Операция авурдалай гүрьульни Х.Рамалданован вичиз квализ хъфидаивал билет заказ гана. Больницацдин палатадин дакъардай Сибирдин төбиятдин къешенг рантарал гъеъранвалазай ада багъри Приморска да отпуск акъудуникай, балуғар къункай фикирзай. Амма, гъайиф хъи, а ийкъан пакамахъ ракъини адаа багъишай нураг эхиримжибур хъана...

Х.М.Рамалданов фаракъат авунин месэлдад машгүр хъун лазим тир гъукомисиядин руководитель, республикадин яшайишдин къвалеринни коммуналный майишатдин министр М.Б. Багандалиева Хсен Мукаиловичин багъирин, дустарин ва юлдашрин твэрчилхъайрахун патал гаф гайила, за ихтиин келимаярни лагъанай: "Игами Хсен Мукаилович, рикл чехи ва камаллу дуст яз хъайи күн чи арадай акътнава. Чун патал им эвээ ийиз тежер хътина магърумвал я. Чна күб къамат, къени, чехи кратин гъич садрани риклелай ракъурда".

И къинез вафалувал хъунади, чна, гъульметлу Рамазан Гъажимурадович, Хсен Мукаиловичин гаф къадар дустарин ва юлдашрин твэрчилхъайрахун аялар, Х.Рамалданов эбди яз риклек хъунин лишан яз, адан твэр Махачкъаладин къчайрикай садас гудайвал къайгъу чуғун талабзава, гъикл лагъайтла ада республикадин меркез, ана яшамиш хъайи ва гилани яшамиш жезвай агъалияр патал гаф кратин.

Риклек сидкъидай чухсагъул

Саида ЭМИНОВА

Зун азарлу хтул галаз аялрин дуихтурдин кабинетда ацуынава. **АНЖЕЛА** дуихтур телефондай вичин хцих галаз раҳазава. Ха, зун гъавурда гъатайвал, вичин хизанди галаз шеътердай яшамиш жезва. Анжела ақылан хъультулдаказ, зерифдаказ, хушдаказ раҳазава хъи, адан сесини гъатта зи риклек квай къалабулухни худзава. Секин хъана ацуынава зи кылиз жув аялтив раҳазавай тегъер къвезва - зази балаяр, хтулар чандилайни багъя ятлани, гъамиша жув абурун къумекди аватлани, зун аялтив асул гысабдай къевиз, къуруз раҳада.

Анжела дуихтурдин хъультулвад, сабурлувал лагъайтла, вирибүр патал бес жезва: жуванбурунни, чарабурунни. Гаф кватайла лугъун, телефондай раҳадайла хъивайнин адаа сазарлуда къумек гун талабзава.

Хиялри зун алатай асырдин 80-ийисариз хутахазава. А чавуз Анжеладин буба - Абдулнитиф Эмиров - и, яни Мегъарамдхуруун райондин Тагырхуруун участокдин больницацдин кылип дуихтур тир. Гъельбетда, аялар азарлу хъайила, теспачавал ақатна, дуихтурдин патав тади ийдай. Абдулнитиф дуихтурни гъамиша азарлуйин гъарайдиз гъай тир. Ам и больницацдин кылип дуихтурвиле 45-ийисуз хъана. Дуихтурдив раҳадалай къулху риклек динжвал, секинвал жагъидай, са күнкайни кичевал амукъдаир. Баркала вичизни, инсанриз къуллугъ авунин рехъ давамзазавай вичин несилдизни.

Анжела дуихтурдин чехи хва Вадима, полициядин майор яз, МВД-дин центральный аппаратда къуллугъзава. Къевд лагъай хва Дербент шеътердий ЦРБ-дин эндокринологиядин отделенидин заведующий яз 10-ийис жезва, гъечи хцини вичин умуму дуихтурвилек пешедиз гудайвал я - ада медицининин академияда къелунар ақылтларзава. Руш муаллим я. Абдулнитиф дуихтурдин мад са руш Анжеладин вахни, адан хвани дуихтурар я.

Гафунин къуват зурба я. Икк, Анжела дуихтурдизни гъар са аялдив, адан диде-бубадив раҳадай гафар жагъидай. Алатнавай хъультуз хъайи ва алай вахтундани давам жезвай грипп азаррикди гъыкъан гаф аялар начаъ хъанатлани (чебин заландаказ), гъыкъан гаф аялар ада къабулзазатлани, вири адан меслятири синкарзава, риклек квай къалабулух худзава, умуду ийизва.

Лагъана къанда хъи, за и къуд хтул газа дуихтурнадин төрье акъудна. Хъсан пешекар дуихтурар ава Тагырхуруун-Къазмайрин больницацда, анжак шартлар, гъайф хъи, къандай къван къулайбур туш. Гъаниз килигна за сувабар къазанмиши къланзавай касариз больницацда чими яд ишлемишдай къурулуш түккүриз, герек маса шеъэрэз къумек авуниз эвер гузва. Ина къатканвай азарлуйиз регъят жедайвал. Аллагъани рази жедай квельай, инсанарни.

Къе, гатфарин суварар алууынавай вахтунда заз "Лезги газетдин" къумекдалди Тагырхуруун больницацдин ва жуван хайи Билбильхуруун фельдшервилек пунктунин вири дуихтурзиз, медперсонандыз, кылды къачуртла, гъич садрани наразивал тийидай, югъийиф лугъун тавуна, мус къумек талабайтлани са зеррени инжилу тежедай Анжела дуихтурдиз риклек сидкъидай чухсагъул лугъуз ва суварар мубарак ийиз къланзава. Сагърай къун!

Йигинвал тайин нетижайиз элкъведайвал

Чехи пай карханайри, юкъван гысабдалди, чин производстводин мумкинвилерин анжак
35 процентдин дережада аваз къвалахзава

Жасмина САИДОВА

Пешекарри тестикъарзайвал, Дагъустанда промышленностдин производство виликфинин еришар йисалай-суз йигин жезва. Мисал яз, аллатай йисан делилралди, республикадин промышленный карханайри акъудздавай шейэрин къядар, адапат вилик квай йисан нетижадив гекъигайла, 136 процентдин артух хъянва. Гъелбетда, им шадвал кутгадай делил я. Гыкъван дурмул гъялар арадал атанава промышленный хиле? Виликди финин йигинвал тайин тир, виле акъядай хътин нетижайиз гъикі элкъури?

И ва са жерге маса суалриз жавабар жагъурун, республикадин промышленностда арадал атанавай гъялар веревирд авун патал и йикъара республикадин "Дагъустандин правда" газетдин редакцияда элкъве стол кыле фена. Мярекатда республикадин промышленностдин чехи карханайрин руководителери, кылди къачуртла, Махачкаладин сепаратторрин заводдин генеральный директор Игорь Гъафурова, "Стеклопласт" ОАО-дин генеральный директор Арсен Къурбанова, "Глобал-М" ООО-дин директор Музакир Шихсаидова, "КЗТМ" ОАО-дин генеральный директор Имамудин Фатуллаева, "Гъажиеван тваруных галай завод" ОАО-дин генеральный директор Абдулвагъаб Папалашова, ПП "Лакокраска" ООО-дин генеральный директор Абдул-Муталим Галбакова.

Эхиримжи къуд йисан вахтунда республикадин промышленный хиле къазанмишнавай агалкъурикай, кылди къачуртла, гыасилздавай продукциядин къадар къве сеферда артух хъянвайдакай РД-дин промышленностдин ва алишверишдин министрводин промышленностдин ва инновацийрин управленидин начальник Мегъамеднаби Муртазалиева хабар гана. Адан гафаралди, 2016-йисуз промышленный хиле къвалахзавай рабочийрин машибарни, юкъван гысабдалди, 38 процентдин хаж хъана, 20,6 агъзур манатдив агаъкнава.

Инал къейд авурвал, республикадин бюджетдиз къвездвай вири налогрин 41 процент промышленностдин хилел гъалтзава - мад гъич са хилени ихътин нетижка гузвач.

Эхъ, къенин юкъуз гзаф карханайра производство алай аямдин истемишунир къадай гъалдиз гүнин къвалахар къилье физва, цийи жуьреда тадаракламишзава, и крати хъсан нетижайрални гъизва. Мисал яз, Минпромторгдин делилралди, "Концерн КЭМЗ" ОАО-ди, "Гъажиеван тваруных галай завод" ОАО-ди, "Азимут" ОАО-ди шея гъасилун 1,5-2 сеферда артухарнава, "Дагфос" ОАО-дихъ, "Стеклопласт" ОАО-дихъ, "Мебельснаб" ООО-дихън виле акъядай хътин нетижайр хъянва. Амма промышленный индекс хаж хъунин кардик асул пай кутунвайди "Завод Дагдизель" ОАО я лагъайтла жеда - ада эхиримжи йисара акъудздавай продукциядин къадар саки пуд сеферда артухарнава. Къенин юкъуз заводди вичин мумкинвилер саки тамамдаказ ишлемишна къвалахзава. Карханада гъялар хъсанзайдакай элкъве стопдин къвалахда иштиракай "Дагдизель" заводдин генеральный директордин советник Мурат Малачи-лаевани тестикъарна. "Чи завод къверай экъечинава. Карханади алай аямдин технологийрикай тамамдаказ менфят къачузва. Госзаказдин патахъяни чахъ къитвал авач", - малумарна ада разивилди.

Гъелбетда, и карда "Дагдизель" заводди оборонадин заказ желбун патал тухвай къвалахди еке роль къугъзвава. Рикъел хин, Россиядин Миноборонадин 5,8 миллиард манатдин заказ "Гъажиеван тваруных галай завод" ОАО-дин, "Каспийскдин дым-думъз механикадин завод" ОАО-дин, "Избербашдин радиозавод" ОАО-дин, "Концерн КЭМЗ" ОАО-дин ва са жерге маса карханайрин къумекни галаз тамамарнай. И кардин себебни ам тир хъни, Украина надивай маса къачувай комплектламишзавай шейэр хъайи мусибатдин вакъайригин нетижакда чи ватанда акъуддайвал хъанай, яни оборонадин заказ Украина надай Россиядин, гъя жергедай яз Дагъустандиз хтана. Пешекарри къейдздавайвал, къецепатан улквейрай гъизвай шейэр чина акъудздавайбуради эвзузунин программади республикадиз алава тир 2 млрд. манат гъун мумкин я.

Амма, элкъве столдихъ ацу-къай чехи пай карханайрин руководителрин ихтилтирихъ яб акалайла якъин жевзайвал, гъялар хъсан патахъ элкъвэз башламишнаватлаши, архайнвал авун гъелелиг фадя, вучиз лагъайтла, вири и йисара хъиз акъвазнаваз хъайи месэлайр

"Хизандин ферма" тегъеншарун патал

Хазран КЬАСУМОВ

Сулейман-Стальский райондин хуърун майишатдин ва сурсетдин управленидин начальник Мегъамедзагыйд Бабаева чаз лагъайвал, федеральный ва республикадин тайин метлебдин программайри хуърун майишатдин сурсет гъасилздавайбуруз государстводин патал къумек гузва. И кардин патахъай абур хабардар авунин ва къумек гунин мураддалди управленида жавабдар кас тайинарнава. Кылди къачуртла, ада хуърун майишатдин сурсет гъасилздавай агаълийриз субсидияр къачунин карда меслятар авунин ва методический рекъерай къумекар гузва, республикадин кар алай программайрай субсидияр къачунин къайда тайинарнава. Управлениди тухузтай къвалах себеб яз, 2016-йисуз къвалах башламишзавай 8 фермерди грантар яз, санлай къачурла, 9960 агъзур манат, хизандин ферма тешкилун патал "Ахмедова Ф.С." КФХ-ди 5 миллион манат, хипехъянвиллин майишатди лапагрин къадар артухарун патал 453,1 агъзур манат къачунва.

Лагъана къланда, эхиримжи вахтара чи ульквела федеральный "Хизандин ферма" программа умурьдиз кечирмишун патал еке къвалах тухузва. Кылди къачуртла, Дагъустан Республикадин Гъукуматди 2012-йисан 15-майдиз къабулай (2015-йисан 25-мартдиз дегишвилер күхтур) "Хизандин малдарвилин фермаяр вилик тухун патал грантар гунин къайда тестикъарунин гъакъиндай" къаардин бинедаллаз хизандин фермаяр эцигун ва цийикла түккүр хъувун патал государстводи, конкурс тухуналди, къумек гузва.

- И конкурс алай йисузни давам жезва, - лугузва Мегъамедзагыйд Бабаева. - Конкурсда иштиракун патал тайин шартларни ава. Мисал яз, майишатдин къил ва я членар АПК-дин рекъяя виликдай грантар къачунвайбур хъун лазим туш, майишатдин къилихъ гзаф бегъерлу тъайванар ва виниз тир технологийрал бинелу тадаракар авай хизандин малдарвилин ферма тешкилунин план, КФХ-да пудалай тимил тушиз къвалахдин чаяр хъун лазим я ва икъл мад. Вири и шартларин патахъай чи пешекарри герек гъяр са кас хабардарзава, абураз документар гъазурунин, абураз Дагъустан Республикадин хуърун майишатдин ва сурсетдин министрводиз агаъкъарунин карда къумекар гузва.

Къейд авун лазим я хъни, хизандин фермаяр тешкилздавайбуруз ва къвалах башламишзавай фермерриз къумек гунин рекъяя Сулейман-Стальский райондин УСХП-дихъ хъсан тежкира ава. Икъл, аллатай йисуз управленидин пешекарри конкурсын комиссиядиз документар вугунин карда къвалах башламишзавай 20 фермердиз ва хизандин 3 фермадиз къумекар гана, абурукай мулькуда - "Къвалах башламишзавай фермер" ва сада "Хизандин ферма" программайрай грантар къачунва.

Райондин хуърун майишатдин ва сурсетдин управленидин чаз "Хизандин ферма" программада иштиракун лазим тир КФХ-рикайни делилар гана. Икъл, Герейханован хуъряй тир М.Фазилова 2007-йисуз тешкилай КФХ-дихъ ири карч алай 30 гъайван, 60 гектар чил (идакай 15 гектар векъин урьушар, 45 гектар чурур я) ава. Ада къвалах бизнес-пландин бинедаллаз тешкилна.

2013-йисуз Испикрин хуъряй тир А. Ханбуатевани КФХ тешкилна. Адахъ 30 гектар цадай чил, 11 гектар векъин урьушар ва 10 гектар чурур, 75 мал ава.

Гъя и хуърунви В. Къадирован КФХ-да 50 мал хуъзва, адахъ 53 гектар чил, Кылан Стальдилай тир Р. Гайвазован майишатдихъ 52 мал ва 70 гектар чил ава. И КФХ-рани бизнес-планар гъазурузва. Майишаттар тъайванар къукарнал, як ва нек гъасилнун машъгул я.

Къвалах башламишзавай фермердиз грант яз 1245 агъзур, "Хизандин ферма" тешкилздавайдаз 5 миллион манат пул гузва. Гила, 2017-йисалай эгечина, "Хизандин фермайриз" гудай пулунин къадар артухарнава.

Мегъамедзагыйд Бабаева чаз лагъайвал, программайрай ахъязавай таъватар ишлемишзавай гъалдал Дагъустан Республикадин хуърун майишатдин ва сурсетдин, гъакъни финансирин министрвойри гъузчивал тухузва.

Гъукуматдин дережада аваз къалабулух кутуна

Алаудин ГЪАМИДОВ

И мукъвара Махачкъалада иеси авачиз гътнавай кицери куникиди 9 йисан яшда авай руш телефон хъана. И душушъашди, Республикадин гъукуматдин дережада аваза вири къурлушник къалабулух кутуна. Абуру тади серенжемар къабулиз башламишна. Меркездин мэрди коммуналъный майишатда чин хиве и месэлдай жавабдарвал авай ксар къуллугърилай алуудна. Тади гъалда шегъердин къерхеда куучайра гътнавай кицер хъдай маҳсус чка эцигна, ишлемишиз вахкан...

ПЕШКАРРИ лугъузвойвал, кицери, кацери, тъак маса гъайданвири къасун хаталу я. Амма пехъи кицери къур ва тади серенжемар къабул тавур инсандин гъалар иллаки четин жезва. **Пехъивилин азардин эхир азабар гуналди къиникъя.**

И хаталу азардиз талукъ яз Республикада арадал атанвай гъаларай, къабулна къани серенжемрай къил акудун патал зун Махачкъалада авай РОТЦ-дин (республиканский ортопедо-травматологический центр) къилин духтур, медицинадин илимин кандидат **Мегъамед Мегъамедович ОМАРОВАХЪ** галаз гурушиш хъана ва аддавай пехъивилин азардиз талукъ яз Республикада арадал атанвай гъаларай, адан вилик пад къун патал къабулна кълан-зай серенжемрикъ субъектъ авун тълабна. Ингъе ада вуч лагъанатла.

- Эхиримжи йисара, иеси авачиз, куучайра гътнавай, гъа са вахтунда пехъи кицери къадар къвердавай артух жезва, идах галаз алакъалу яз - бедбахтилин душушъашни. Ингъе "Роспотребнадзор-дин" Дагъустан Республикада авай Управ-

тариядинни гъавурдик кутунин квалахрин ери, агъзар тавуна, жезмай къван хъсанарун ва гъа са вахтунда гъйванари къасай касариз вахтунда маҳсус рапар ягъун (вакцинация) чарасуз я.

Къвед лагъайди, агъалияр чебни мукъаят хъун, гъйванари къасай душушъаша тади гъалда духтурдин патав фин, адан меслятрапл амал авун герек я. РД-дин Гъукуматдин патав гвай маҳсус комиссияди пехъивилин азардиз талукъ яз Республикада къизгъин гъалар амукунин себебарни къалурзава. Къилди къачуртла, министерствори, ведомствори шегъеррин ва районрин администрациири пехъивилин азардин вилик пад къадай серенжемар рази жедай тегъерда къиле тухувач, шегъеррин ва хъурерин куучайра иеси авачиз гътнавай кицерин, кацерин къайгъу чугвазвач, къвалин гъйванариз маҳсус рапар язавач, инсанар къасай гъйванар авай чкайрал карантин эцигзавач. Инал газет къелзайвайбуру лугъун мумкин я: пехъи хъун - им гъихътин азар я, ам акъван хаталуди яз вучиз гъисабзава, адан нетижайр гъихътинбур я? Тайнин инсанди вич пехъи тахъун патал вуч авуна къланда?

Амай вири азаррлий тафватлу яз, пехъивилин азардин эхир, нетижайр азабар гуналди къиникъ я. Азарлу хъайи кас сагъар хъийдай са жъуредини рекъер авайди туш!

Инсандихъ и хаталу азар пехъи гъйванди (кици, каци...) къасайла ва я цукъуздигъ галаз вирус какатайла галукъзаша. Эгер тади гъалда серенжемар къабул тавуртла (яни маҳсус рапар ягъун), тайнин вахтарилай (къве гъафтедилай са ийсал къведалди ва я гъада-

Гъайванди къаснавай инсанди вуч авун лазим я? Инал субъектъ са кицикай физвач. Пехъивилин азар чими иви квай гъар гъихътин гъйванардикай хъайтлани акатун мумкин я. Гъабурун жергедай яз къалурзис жеда: жанавур, сикл ва маса вагъшияр, вири жуъредин къифер-кацер, къаркулувар, къвалин гъйванар (балклан, кал, хеб-чегъ ва икл мад), къушар, гъа жергедай яз къвалин верч - къекни... Гъатта Каспий гъулье авай гъйванарни (месела, гъульун киц...) пехъивилин азардин чешме хъун мумкин я.

Гила къабулна къланзай серенжемрий. Гъар гъихътин хъайтлани къас гайи вахтунда хирер, булдиз яд иличи, къазан запундай ва я маса маҳсус такъатрай хъсандин чуъхун лазим я. Ахпа хер хъанвай чкайр, къерхив иод гъуцъина, къуру ва михъи жунадалди ва я пекиналди кутунна къланда.

Медицинадин сифте къумек гайдалай гъугъунийз хасаратвал хъанвай кас духтурдин патав финиз мажбур я.

Гъурметлу ватанэгълия! Бес къадар фикир тагузай душушъаш жевайвилиз

килигна, къун духтурдин патав фейиди маҳсус журналда чарасуз къейд ийиз тун къланда. И кар регистрация авурдалай гъугъунийз къун сагъламвал хъунин жавабдарвал духтурдин хиве закондади гъатзаша. Чир хъухъ, эгер къуне духтурдин патав атайвилин гъакъиндей ихътин къейд журналда тавуртла, азарлу кас вуж тахсирлу яз къенатла тайинарун четин я. Маҳсус журналда къейд ийиз тур ва справка истемиша!

Больницаца къаткурна ва я амбулаториядин къайдада сагъарун патал духтурди гузвой меслятрапл къевелай амал авун чарасуз я. Маҳсус рапар язавай вахтунда ички ишлемишна, залан къвалахар (гъерекатар) авуна виже къведач. Къадардилай гзаф чимивал, гъакъа мекъивални хъсан туш. Месела, зи рикъел ихътин са душушъ ала ма: пехъи хъуниз акси гъикъван серенжемар къабулнайтлани, азарлу хъанвай кас къутармишиз хъаначир. Себебни ада ички хъун тир!

Чи Республикада гъйванрихъ галаз алакъада жевай хейлин гъурчехъанар, тамухъанар, малар тукъвайзайбур, кицер къазвайбур, хамар гъялзайзайбур ава. Абури вири учетда хъун, чипизни чарасуз яз маҳсус рапар ягъун лазим я.

- **Мегъамед Мегъамедович, чи Республикада чуру гъалар хъунин себеб вучя?**

- Сад лагъайди, инсанар чеб гъавурдик тахъун, кваз такъун. Къвед лагъайдини, чкайрал алай талукъ идараири (муниципалитети, ветеринарный ва коммуналъный къуллугъри) талукъ серенжемар къабул тавун, важиблу месэладив какатайвал эгечъун ва икл мад.

Махачкъалада иеси авачир кицери факъир аял (9 йисан яшдавай руш) кукъварайлал къулухъ вири къурлушник тади акатна. Гила гъилье къунвай къвалахар бес икъван гагъди ийиз жевачири?! Гъелбетда, жедай, авунни лазим тир. Амма...

ленидин делилрай аквазвойвал, Дагъуларин ульквела 2016-йисуз жуъреба-жуъре гъйванри къасуниди 4852 касдиз, гъа жергедай яз 14 йисал къведалди яшда авай 1832 аялдиз хасаратвилер хъана. И жильтай иллаки чуру гъалар Южно-Сухокумск, Къизляр, Дагъустандин Огни шегъерра ва Къумторкъала, Къули, Дербент ва Серокъала районра ава. Гъакъынъатдани Дагъустанда эхиримжи йисара пехъивилин азардиз талукъ яз эпидгъалар къизгъинбур яз амазма. Гъавилий къетлен мукъаятвал, иғтият хъун чарасуз я. Инал вири де-режайрин медицинадин работници сани-

лайни гзаф вахт алатаилья) инсан пехъи жез башламишзаша. Пехъивилин къетлен лишанрикай сад - им цихъай, гъавадихъай кичле хъун я. Гъа са вахтунда пехъивилин азардин сифтегъан лишанар ихътинбур жеда: азарлуда хер хъанвай чка кузвайди, цеквер экъвевзайди хъиз гъиссда, а чка ква ва яру жеда. Гуругулай ифинар ақъалтда, къиле тал гъатда, ахвар ва иштягъ квахъда. Къалабулух акатзай адах хурун къулар чукъвевзайди, тутуна са затл акланвайди хъиз жеда. Ахпа азарди къил хжакъда, пехъи хъанвай инсанди 1-8 йикъалай, шаксуз, чан гуда.

"АЙБОЛИТ"
Чир хъун хъсан я

"Айболит" газетдай
гъазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

- **Ракдин хаталу азардикай хъун патал** пуд вацран вахтунда ийкъа къве сеферда агъадихъ галай рецептдикай менфят къачуда: са чугъундурдикай, са ичиникай ва 2 газардикай миже худна, экунахъ ичи рикъелай хъвада. Ахпа са сятинилай фу неда. Нянихъ а миже сяддин 5 жедалди ишлемишда. Ихътин мижехи неинки ракдин клеткяя тергда, ада гъакъин дуркъунар, чулав лекъ тъзвайла, хъвада авай хер сагъариз, жигеррин иммунитет мягъкемариз, давление агъзариз, вилерин экв хуънин, рикъин тълар се-кинариз къумек гуда.

- **Чулав лекъ тъзвайла**, хрендин 5-6 пеш кульп авуна, адаракъяя янавай хуърекдин 2 търуна авай хрендин дуву-лар какадарна ва 0,5 литр эрекъ алава хъувуна, мичли ва къайи чкада са гъафтедин вахтунда хъуда. Ахпа ам къузна, ийкъа пуд сеферда фу недалди вилик хуърекдин са търуна авайди ишлемишда.

- **Къачин еке** туплун экъис хъанвай кларабда тал гъатнавайла, анал магнит эцигайтла, са 5 декъикъадилай тал секин жеда. Ихътин са шумуд процедура аву-ла, са йисан вахтунда талди къун инжил-кухъидач.

- **Жалгъайратлал** авайла, чайдин са търуна авай дудъвердик бадягадин по-рошок хуъкъуна, тъзвай чкайривай гъуцъида.

- **Мадни юкъван** жуъредин 2 чичек гъве-чи кълсар авуна, катулдиз чичекрин хъу-рьушарни кваз вегъена, са литр къайи яд илична, чичекар хъутиль жедалди града. Ахпа ам къайила, къузна, гъалима са йикъян вахтунда хъвада. Ам жалгъайр хъсан же-далди ишлемишда.

- **Тутвэр тъзвайла**, чайдин 3 търуна авай чичекрин хъурурьушрал 0,5 л яд илична, са шумуд декъикъада града. Ахпа ам 4 сядда тун, къузна тутвэрва экъуърда.

- **Къеви угугуъяр** квайла, $\frac{2}{3}$ стакандавай кудай чайдиз хуърекдин са търуна авай семечкадин ягуль вегъена, гъар юкъуз кусдалди вилик хъвада.

- **Вилерин экв** зайдф хъанвайла, хуърекдин са търуна авай кульп авунвай ам-рдин дувулрап ва гъакъван календуладин цуъверал 0,5 л эрекъ илична, 12 юкъуз мичли чкада эцигда. Ахпа ам, къуз тавуна, ийкъа пуд сеферда фу недалди вилик зур сятама хуърекдин са търуна авайди ишлемишда. Са курс патал 1,5 л къаришма герек къведа. Рецепт лап нетижалуди я.

- **Хуквада хер** авайла, гъар юкъуз экунахъ ичи рикъелай 2-3 ич ракъяя яна неда. Ичер тъльнинни фу тъльнин арада 4 сядда хъун лазим я. Хуквада авай хер сагъ хъунилай гъейри ада ратаривни хъсандин къвалахъиз тада. Ичери гзаф къадар фос-фор, ракъ ва натрий ква. Ада къилин мефтил на нервия мягъкемарда.

- **Ратарин ва хуквадин азар** аваз, къен физвайла, мандаринар ва абурун миже гзаф хийирлу я.

- **Иммунитет хкажун** патал хуърекдин 2 търуна авай кульп авунвай мандаринрин чкалрап 250 мл эрекъ илична, са гъафтеда тада. Ахпа ийкъа 3 сеферда, фу нез 20 декъикъа амайла, 20-25 стлал ишлемишда.

- **Мекъивилелай азарлу** хъанвайла, хуърекдин 3 търуна авай мандаринрин къуурнавай чкалрап 2 стакандавай граз-вай яд илична, 2 сядда тада. Ахпа ам къузна, хуърекдин 2 търуна авай вирт хуъкъуна, хъвада.

- **Рикъ кузвайла**, хуърекдин са търу-на авай пурнийрал са стакан гразвай яд илична, фу тъурдалай гуругунилай чай хъиз хъвада.

- **Хуквада азар** аваз, сивяй пис ял къведайла, хуърекдин са търуна авай къу-ру пурнийрал 0,5 л гразвай яд илична, са сядда тада. Ахпа ийкъа 5 сеферда сиве экъуърда.

Муаллимди теклифзава

Миллетдин қыларин лишан

Ишреф ЖАВАТОВ,
лэгзи Чаланни урус чалан
муаллим

Эхиримжи вахтара дидед чал хуңнайкай, ам вилик тухуннайкай, об-ществода, прессада газаф раҳазва жуъреба-жуъре мярекатарни тухуз-ва. Амма са эвер гунралди мак-саддив агақъадач. Мессладап күлкүн патал кар көтәдай серенже-марни қыбабулна кланзыла.

Малум тирвал, РФ-дин мектеб-ра ЕГЭ кардик кутуниди вири пред-метрай имтигъянар урус чалал тухуз-ва. И кардин патахай къадардиз чехи миллетар яшамиш жезвай ре-гионрин вилик-къилик квай каси, об-разованындин рөгъберри, диде-бубай-ри ЕГЭ тухудайла дидед чалал гыч са имтигъян кынанни авач лу-гъуз, наразивилер малумарзана (Та-тарстан, Башкортастан, Удмуртия). Амма центрада қыбабулнавай къайдада гъам урус ва гъам милли мектеб-рани келзазай вирибуруз гъа сад хътиң қынан-къайда я лугъуз, жа-вабар гузва.

2022-йисалай вузрик экечиз кланзазайбуру чарасуздақаз къецепатан улквейрин са чаланни имти-гъан вахканы қлан жедайдак ги-ламаз малумарнава. Чун патал им лап четин мессладиз элкъведа. Вучиз лагъайтла, чи хуввера къецепатан чаларай тарсар тухудай пешекар муаллимар бес жезвач.

Мектебда за дидед чалан ва ли-тературадин тарсар гуз саки 55 йис я. И йисарин тежирибади заз чал хуңнин рекъерикия жуван фикирар раҳийдай ихтияр гузва.

Сифтени-сифте мектебрин про-граммайра дидед чал чирун патал чара авунвай сятерин къадар арту-харин.

Вири мектебра лазим жезвай къайдада тадаракламишнавай дидед чалан ва литературадин каби-нетар кардик кутан.

Дидед чалан муаллимди библиотекардих галаз санал мукъ-вал-мукъвал келзазайбурун кон-ференцияр, писателрин эсерар таъсиридайвал келунин ақбажунар тухун.

Программада кружоклиз ганвай

сятерикай 1-2 сят дидед чал ва ли-тература чириуниз гун.

Вири классра гъар ваца хайи чалал қлан газет ақудун кардик кутан.

Телевиденидай ва радиодай дидед чаларал гузвай передача-яр лап тимил я, абур гзафарин.

Алай макъамда лэгзи миллет-дин яшайишда "Лезги газетди" ва-жиглу чка къазва, мектебра ам кхын ва келун тешкилин. Гъа и жуъреда лэгзи журналин къайгъу-ни чуғван.

Лэгзи чаланни урус чалан ва урус чаланни лэгзи чалан гафар-ганиркай менфят къачун патал абур Интернэтда эзигин.

Келунин йисан эхирда дидед чалай ва литературадай тестар тухуз, гъар са сухтадин чирвилер ах-тармишин.

Дидед чал лэгзи халкъдин мил-ливал хуъзвай, ам тупламишнавай гужлу таъват я. Хайи чал миллет-дин гузгуз, абур я. Ам хуң, адан дережа вине тун чи пак буржи я.

Докъузпара райондин
Къалажухрин хуър

Лезги чалан нугъатрин гафарин къетенвилер

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Чалан месэлайрикай эхирим-жи вахтара метлеблу ихтилатар, гъульжетар къиле физва. Аннамиш-на қланда, гъизвай делилар илим-дин гъакъикъатдиз мукъвабур, чал-зиян тагудайбур хуң лазим я.

Садазни сир туш, лэгзи чал нугъатралди газаф девлетту я.

Бязи къелемчайри нугъатрин гафарин гъакъиндай СМИ-ра кака-хъай жуъредин фикирар раижзава.

Къуба нугъатдин векил тир са-муаллими迪 вичин макъалада икъ-хъизва: "Асул лэгзи гафар тир экъульн, кани, канивал, квалахун, цуын, жи, чуък ва вишералди маса гафар нугъатдинбур яз гысабзава ва абур лэгзи чалан гафарганра къалурнава".

Инал чалан илимдал бинела-миш хъана, делиларни галаз, бая-нар гун герек я. Нугъатрин гафарин-кай раҳадайла, чалан илимда та-ниш тир "нугъатра жедай гафунин жуъреяр" (диалектные варианты слова) терминдин метлебдиз фи-кир гун чарасуз я.

Ихътин улчмеяр (нугъатра жедай гафунин жуъреяр) гафарганра жезвайди туш. Муъкуз патахъай, фонетикадин жигъетдай къетенвал авай жуъредин нугъатдин гафар къхинра ишлемишун орфография-дин къанунрал амал тавун лагъай чал я. Мисал яз, **куын** къхена қланы чкадал нугъатдин жуъре **цуын**, **канивал** къхена қланы чкадал **канивал** ишлемишун, яни орфография-дина тестикъарнавай гафар чурукъла, нугъатрин жуърейра къхин - им якъин гъалат я.

Винидихъ къейднавай нугъатра жедай гафарин жуъреяр гъакъикъат-да орфографиядин гафарганда къе-къульн, қланы, **канивал**, **квалахун**, къун, чи, цуын хъиз къалурнавай улчмеяр я. Гъа ик, ихътин гафар га-фарганра авач лугъун, керчекдаказ лагъайтла, къалл тестикиарн жезва.

Орфография - им гафар дуъз къхиз чирдай, къхинрин къайдар-къанунар тестикиардай чалан

илимдин са хел я. Къабулнавай дуъз къанунрал, вирида сад хъиз амал авун чарасуз я.

Чалан са гъихътин ятани месэ-ладикай ихтилат кудалди вилик, эвлен-и-эвл алими, пешекарри вуч лагъанватла ва лугъувватла, ла-дакай жува-жув хабардар авун чара-суз мажбурнама яз гысабна қланда. Нугъатрин жигъетдай чи тъвар-ван авай алимар тир У.Мейлановади, Ф.Гъаниевади ва масабуру ах-тармишнин къвалахар къхенва, ла-ихлу табаран ақудунава. Макъала къхизай къелемчиди якъин тушир делилар гъайила, келзавайбур, ил-лаки гъар юкъуз аялрихъ галас мектебда къвалахазай муллимар, та-жуб тахънани амукъзава.

Гъельбетда, периодикадин чинра къарагъарзайвай вири месэлайрикай фи-кир гунин важиблувал авайбур я. Кылди къаҷуртла, къенин аямда чна ишлемишавай бязи русизмайрин чкадал лэгзи гафар ишлемишун ге-рек яз гысабзайбурун зенд та-мамвиледи гъахъту я. Лэгзи чалан терминар гъелен дуъзгъунвиледи тартибда гъатнава лугъуз жедач. Фа-гъум-фикирна, вирибурувай къабу-лиз жедай жуъреяр майданриз ақ-уудна қланда. Акси дуьшушда, виш касди виш жуъредин теклифар гу-ниди арадал къведай затни жедач.

Милли чаларин гъалар хъсан-бур тушиз гысабзавай макъамда герек авачир "къайгъударвилер" къалурн иллаки хаталу я.

Мисал яз, чи йикъара "прила-гательное - **сифет**, предложение - **цараф**, сказуемое - **хабар**... хъа-найтла хъсан туширни?" - лугъу-дайбурнай ава.

Сказуемоедин чкадал хабар къхин теклифдалди вилик, чи чала "хабардин предложение" хътиң тер-мин авайди риклелай ракъурна қлан-дач. Учебнида чал са тапшуругъ-дин шартл из ик гъалттайтла, чун гъа-вурда ақвада: ағъадихъ галай ха-бардин предложенидай сказуемо-яр жағъурна, қланай **цар** чуғу.

Сказуемоедин чкадал хабар

хътиң тер-мин авайди риклелай ракъурна қлан-дач. Учебнида чал са тапшуругъ-дин шартл из ик гъалттайтла, чун гъа-вурда ақвада: ағъадихъ галай ха-бардин предложенидай сказуемо-яр жағъурна, қланай **цар** чуғу.

Шаксуз, диалектизмайрин хел

вирида къабулнавай здебиятдин

чалан лексикадиз гафар алана

иийдай менфятту чешмейрикай

сад я. Гафар дуьшушра гафунин

устадри чинин яратмишна қгадин

нугъатдин тімнин тав, эсердин иғит-

дин раҳунрнин къетенвалан айру-

вал къалурнин мураддалди нугъ-

атдин гафар ишлемишава.

Бесират Гъажибеговадин къаладилай школадин дирекция-

ди, аялрин диде-бубайри разивалзава. Медкабинетда къалахун

патал чарасуз тир тадаракар ва дарманар ава. Школадин руко-

водстводи виче чарасуз тир вири шартлар авай цийи медкаби-

нетни түккүрнавайди малум я.

Бесират Гъажибеговадин къаладилай школадин дирекция-

ди, аялрин диде-бубайри разивалзава. Медкабинетда къалахун

патал чарасуз тир тадаракар ва дарманар ава. Школадин руко-

водстводи виче чарасуз тир вири шартлар авай цийи медкаби-

нетни түккүрнавайди малум я.

Бесират Гъажибеговадин къаладилай школадин дирекция-

ди, аялрин диде-бубайри разивалзава. Медкабинетда къалахун

патал чарасуз тир тадаракар ва дарманар ава. Школадин руко-

водстводи виче чарасуз тир вири шартлар авай цийи медкаби-

нетни түккүрнавайди малум я.

Бесират Гъажибеговадин къаладилай школадин дирекция-

ди, аялрин диде-бубайри разивалзава. Медкабинетда къалахун

патал чарасуз тир тадаракар ва дарманар ава. Школадин руко-

водстводи виче чарасуз тир вири шартлар авай цийи медкаби-

нетни түккүрнавайди малум я.

Бесират Гъажибеговадин къаладилай школадин дирекция-

ди, аялрин диде-бубайри разивалзава. Медкабинетда къалахун

патал чарасуз тир тадаракар ва дарманар ава. Школадин руко-

водстводи виче чарасуз тир вири шартлар авай цийи медкаби-

нетни түккүрнавайди малум я.

Бесират Гъажибеговадин къаладилай школадин дирекция-

ди, аялрин диде-бубайри разивалзава. Медкабинетда къалахун

патал чарасуз тир тадаракар ва дарманар ава. Школадин руко-

водстводи виче чарасуз тир вири шартлар авай цийи медкаби-

нетни түккүрнавайди малум я.

Бесират Гъажибеговадин къаладилай школадин дирекция-

ди, аялрин диде-бубайри разивалзава. Медкабинетда къалахун

патал чарасуз тир тадаракар ва дарманар ава. Школадин руко-

водстводи виче чарасуз тир вири шартлар авай цийи медкаби-

нетни түккүрнавайди малум я.

Бесират Гъажибеговадин къаладилай школадин дирекция-

ди, аялрин диде-бубайри разивалзава. Медкабинетда къалахун

патал чарасуз тир тадаракар ва дарманар ава. Школадин руко-

водстводи виче чарасуз тир вири шартлар авай цийи медкаби-

нетни түккүрнавайди малум я.

Бесират Гъажибеговадин къаладилай школадин дирекция-

ди, аялрин диде-бубайри разивалзава. Медкабинетда къалахун

патал чарасуз тир тадаракар ва дарманар ава. Школадин руко-

водстводи виче чарасуз тир вири шартлар авай цийи медкаби-

нетни түккүрнавайди малум я.

Алуван Шагъэмировадин 80 йис

Пүхчүн тийир нүсьдин ялав

Мердали ЖАЛИЛОВ

Лезги шаир-дишегълийрин арада АЛУВАН, гъя вичин тъварцыз килигайвал, хкатна аквадай. Ада сятералди, гъиле са чар-царни авачиз, хуралай вичин эсерар гагь манидалди лугъудай, гагь эсерлудаказ келдай. Рахадайла, мецел датлана ширин алхиши жедай. Яшлубурухъ галаз ам халу, даш, стха лугъуз, жеъирихъ галаз хва, бала, хтул, чан лугъуз рахадай. Акурбуруз акл же-дай хъи, и баҳтавардихъ садрани пашман ийкъар хъайди туш. Амма умъурдин хъутапли, къисметди ам, клашари клаузардал гатадай ракъ хъиз, лигимарна! Ада таб гайи къван дердер ачухиз хъайитла, тамам ктаб арадал къведа.

Ада вичин лугъудай: "Пуд дидедал гъалт хъувур етим, вичкай диде хъайила, буба къилел аламачир ругуд етимдиз дидевални, бубавални хъувур инсан".

Дугъриданни, чидайбуру ада "бар-мақдиз барабар шал" лугъудай. Вичин сифтегъян ширирий сада ада хъиенва:

Чаз эхиримжи хтай кагъазди
Чи къвал къарсурна къайи аеазди.
Гъя немсериз лянет хъурай
Чи Ватандал гъукум авур.
Зун хъиз куырпе бала аеай,
Зи бубадиз зулум авур...

Гъя чавуз эз 9 йис тир, - алава ийиз-ва генани и ширидин иесиди, - 2-клас-да келзайвай. Ацуканавай зун, пакадин тарс гъазуриз, дидед чалан ктаб алаа метлерал. Садлагъана чулав кифер юзуриз, марфадин сел атана зи вилен-рал... Гъя чавалай (1945-йис) заз Аллагъди илгъамдин цай багъишина..."

Маса ширида лагъанва:

Захъ зи жигъир авач жеди, физва зун.
Амма рикли шегъре рекъел гъизеа зун.
Дъяведин ца кайи бубад хиялар -
Вилерае гъахъана кульпур аялар.

Абурун буба-зи гъуль, чубан амайтла,
Зун илим гваз, са шегъерда
хъанайтла,

Алуван ШАГЪЭМИРОВА

Теклифдачир жеди атлай жигъира,
Белки, залай рази жедай шаирар...

Гъикли кисда зун? Гъинизда бес зи ялав?
Зун тек дагъеви дишегъли я.

Зи къевалав
Гъульпер гвач гъя, рикли цай за
түльхурдай,

Я Шарвили алач, маргъал элкъурдай.
Къвал юзада, аялар зи юзайла,
Ругуд велед са суфрадихъ атайла.
Мад хиялри тухузва зун яргъариз,
Хайбурун гележегдии ийкъариз.

Шегъерэгъли шаир стха, садра вун
Килиг дагъеви вахан рикли, гъам я зун.
Ваз аквадач накъвар адан вилерлай,
Фу кими жеч, къабар-къабар
гъилерлай...

За и чал тамамвилелди инал гъунин
метлеб сад я: ада маса вири ша-
гыдилай хъсандин Алуванан къисмет
аучхарзана.

Дагъустандин халкъдин шаир Шагъ-
Эмир Мурадова, и царапин ван хъайила,
лагъанай: "И чарчар булах нивай
въя, гъич садавани къевиз жедач. Ди-
деди шаир из ханвайди я ам!"

Дугъриданни, Чехи шаир гъахъ тир.
Алуванан гъиликай са шумуд уртах

Михъи ятар - селлер ава къамара,
Яйлахрани къезил шағъвар серин я.
Атирап гвай цукъвер авай дагълара,
Билбилин ван аваз, ахвар ширин я.

Гъижрантивай затни ийиз жедач заз,
Зи къужахда манийрин сел авазва.
Дустарикай сир чуныухун чидач заз,
Къизгъин рикли абурун риклер аквазва.

Хуш я заз

Зи Ватанда нахдиз къекъуын хуш я заз,
Тъбиатдиз, набататриз тамаши.
Зи хиялриз къанда мердиз илгъам
хъваз,

Гъиссералди къанда нагъма тараши.
Безеклу цукъ къуна хурув билбили,
Мугъаматар ягъиз, рики хъверзана.
Экъунин гар тушни ажеб къезилди!

Атирап гваз зи къелемдик зверзана.
Рагъ акурла, хуш татана чигедиз,
Ам чуныух жез, цукъвед къанник катзава.
Ракъин нураг багъышзана улкведиз,
Зи манида адан нураг гъятзана.

Зи тебрик

Играмибур, бахтариз
Хъурай къун шери!

Квез Цийи 80 йис вирида
Ийизва тебрик.

Сурысетдин сел атурай
Никлерай къаврах,
Берекатдив ацұларай
Ватандин чанах.

Ислягъвал хъуй дунъяды,
Къилерал хъуй рагъ.
Зегъмет чулу гъар сада,
Бегъерлу хъуй багъ.

ктабрилай къулухъ келзайвайбуру хуш-
диз къабулнавай "Тавази рагъ" (1991-
йис), "Илгъамдин чешме" (2002), "Хва-
жамжам" (2004), "Гъалибилин нур" (2005),
"Савкъат" (2007), "Дидейрин сес" (2009),
"Риклин буйругъ" (2010) - къил-
дин ктабар хкатна.

Вич рагъметдиз фидайла, ада гена
циий ктабдал къвалахзавай, пешекар
писателин Союздиз къабулун патал ча-
рар-царарни гъазурнавай. Амма залум
ажалди адаа бахт къалурнач. Ирса-
гъири, белки, адан кар гъиле хъкан, яни
"Шагъдувл" тъвар алаа гъазурай руко-
пись ктаб яз чандай ахъкъудин.

Алувана вичин умъурдин саки 60
йис хайи Ахцегъ райондин къультурадин
хилез бахшна. Эхиримжи ийсара ам
Цийи Гъульгъөзин хууре Къультурадин
къвалин директор тир. И рекъера адаа
государстводин са шумуд награда,
1997-йисузы "Дагъустан Республика-
дин къультурадин лайихлу работник"
лагъай гъурметдин тъвар гана.

Чаз чидайвал, ада патал виридалай-
ни Чехи гъурмет адаа мелерални ме-
хъэррал, шад мярекатрал теклифун ва
вичиз анра яб гун тир. Алуваназ я тафт,
я чагъанни чунгъур гerek жедачир, ада
билбидин сесиналди мани лугъудай,
зирекдаказ къульдердай...

Эхиримжи сеферда чи патав редак-
циядиз атайла, вичиз са акъван къулай-
заваирдакай ва вич риклин азаррин
больницацай хтанвайдакай съубъетна.
Ятлани, гъя чавузни ада вичиз хас тे-
гъерда шадвалзай, ширилди чи
гъульпур хкаждавай.

Амма хуруъз хъфей са гъафтеди-
лай чав ам амач лагъай хабар агакъна.
(2011-йис). Рагъметрай вичиз.

Ийсар акуна-такуна алатзана. Алува-
нан ширирин сес чи япра амазма! Чна
рикелди ам чи патав гумайди хъиз гъис-
сазва. Шаирар, гъакъикъатдид, чал ва
чин эсерар халкъдив гумай къван яша-
миш жезвайди я. Алуван Шагъэмирова-
ни пъакл я. Чна и чина адан эхиримжи
ширирий чапзана.

Ашкара я

Чи дагъларай лекълер, къветер,

Катзана чи билбилиар.

Къуй аранра шад хъуй риклер,

Ачух хъурай гъульпур лар.

Чаз виридаш ашкара я:

Шириратдихъ сес ава.

Илгъамдин Цай бейчара я,

Ашквидихъ гъевес ава.

Кланда сабур хъуз такабур,

Къурху гудай ван тахъу.

Къизилгъульдиз, билбил акур,

Наз маса гуз клан тахъу.

Инанмиш я зун

Хайи ийкъалай Сад Аллагъидихъ

Инанмиш я зун.

Мал-девлетдихъ

Вил галачир, гъакълан къуш я зун.

Муғызбатблу авуна зун,

Дунъя зарб ийиз.

Халикъди зи мурад, метлеб

Акъудна къилиз.

Малаикри нафт цана зи

Руғъдин чирагъда.

Гъа ишигъ гваз чагъда ава

Цукъвед саягъда.

Дурия

Дуствал чи гъулдандин пару я,

Дерт къевна, таъсиб хуъх Ватандин.

Дурия, вири вал къару я,

Такабур, сабур хуъх виждандин.

Лепе гуз сегънеяр ацурай,

Манидин ширин сес алахъз.

Дурия, на лув гуз акурай,

Дустарин лужарик акахъз.

Рикл ачу, тъебиат гүзел я,

Билбиди къил хуруз гъидайд туш.

Эл - маҳлукъ ви ванчиҳ Цигел я,

Лугъузва: "На лув це, лезги руш".

Азедин ЭСЕТОВ,
РД-дин халкъдин духтур

Кар къетІдай алат...

И съльбет заз Имам Шамилан тъвар алай районда командировкада авайла студент вахтарилай таниши тир са яшлу духтурди авурди я. Ана, Д. Карнигиди гъисабазавайвал, виллик хабарсуз пайды хъайи месэла гъялун патал турус тушир алатдикайни хийр къачун меслят гузва. Заз бегенмиш хъайивиляй, квезди, гъурметлу келзайвайди, а съльбет теклифиз къаназва.

Къуынъе заманрилай дагълух хуърера адет хъян-вай кар я: дишегъли къвачел-къилел залан хъайила, ада жезмай къван масадан виле ақвадайвал пек-партал алуқдацир. Им насиғъатдин къанажагъ-дин истемишун яз гъисабунилай гъеъри, бедендиң туъртимш жезвай бицекдиз азаддиз, къулайда-каз чехи жедай шартарикайни я.

И яшлу касдин къуншидал алай жегъиль свас гъилел-къвачел залан хъайила, бедендиң алкъанай парталар алаа къеъзъев, руфун виллик экъис хъана, эйбекердиз аквазый. Адаа им саяягъ туш, кутугнавач, дун дегишира лугъудайбүрн гаф авай. Ятлани, садан чалазни килигнач, гъя вичиз бегенмиш тирвал давамарна.

Райондин акушер-гинекологини и сусаз вижевай тарсар гана. Зани адаа ашкъидалди яб гана, жуван чирвилер артухарна. Месела, грекрин дегъзаманрин философ ва арифдар Аристотела, диде жез гъазур жезвайла, дишегълидин хатур тахун, адаа жезмай къван гъурчег затларин юкъва умъур тухудай шартар яратмишун, ам гъяр жуъредин на-метралди таъминарун важиблу яз гъисабнай.

Гъялла чи дагълух хуърера гилани дидевилиз къвач вегъезай дишегълидин хъуытлын циклиз хали кълан хъайитла, эм жагъурна, агақъар тавуртла, хайи бицекдиз къвалалади адан шикил жеда лугъудай. Яни дишегъли да затлуных вил галаз тун инсафсузви-лин лишан яз гъисабдай.

Дишегълиди вичи-вични акъуллувилелди тухун адаа хушбахтвал гъасилдай шартарикай эвелим-жида яз гъисабзана.

Къвал къени хъайди, - элкъвена зи таниши захъ-
дудухтурини, мукъва-къилийрини а сусаз талгъай
жууре хъана, амма гъя вич вич яз амукъна.

Са тимил ийкъарилай алатдикай кар хъана:
ада вири тажубарна.

Чна квел дамахзава - мадни виликди!

АЗАДДАКАЗ КҮРШАХАР КҮН

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Эхиримжи вахтара лезги къегъал рухвайри къазанмишавай агалъунри чи гъевес иллаки хажзава. Абуру неинки спортдин умурда чин лайихлу гел тазва, гъакни акъалтзавай несилдиз сагълам умуртухун жигъетдай чешне къалурзана. Чун чи ватанэгълийри, лезги халкъдин векилри республикадин, улкведин ва международны спортдин майданра къиле тухузай акъажурикай (жезмай къван виридақай) хабарарни муштулухар гуз чалишиши жезва...

Ингъе и йикъара, Түркиядин Стамбул шегъерда азаддаказ күршахар күнай "Яшар Догу-2017" Гран-при патал кылы фейи 45-международны турнирда чи ватандаш, вичин ери-бине Хив райондин Цналдилай тир, алай вахтунда Дербентда яшамиш жезвай ("Компромисс" ДЮСШ-да вердишивилер къачузва) Даурен Куругълиевани иширакзайдақай чаз хабар авай. Финалдин акъажуриз акъатдалди Д.Куругълиева пуд бягъс гъалибви къазанмишнади, санлай 24:2 гъисабдалди акъалттарна. Пуд спортсменни түрквер тир. Виридалайни важибул паона - финала - чи ватандашди вичин къуватар Рио-де-Жанейрода гимишдин медаль къазанмишнавай Селим Яшарахъ (амни Түркиядин хяновай командадик квай) галас гъасирал вичин устадвал къалурун лазим тир. Селим Яшар (вилкдай Калой Зелимхан Картоев) ингушви я. 2013-йисуз ада Түркиядин гражданство къачуна, ана яшамиш жезва. **РИКИЕЛ ХКИН:** Селим Яшар 2016-йисан Олимпиадада дагъустанви Абдулашид Садулаеваз кумукънай.

12-март. Нянин сяддин 6-дан зур, финалда 86 кг-дин заланвал авай спортсменин арада къизилдин медаль къазанмишун патал Даурен Куругълиевани Селим Яшаран арада бягъс кылы фидай вахт яз малумарнавай. Дауренан болельщикри, чи вири ватандашри и легъзяр риклик еке гълаба кваз акъудайдал шак алач. Абурух чи риклер шадардай легъзярни галай... Олимпиададин гимишдин призердиз Д.Куругълиева гъалибвал къазанмишдай гъич зернени мумкинвал ганач. 4:0 гъисабдай аквазтайвал, чи ватанэгълиди инанмишвиледи гъалиб-

вал къазанмишна, Россиядин хяновай командадин гъалибвиликин вичин лайихлу пай кутуна. Гила адах международны турнирра къазанмишнавай 8 "къизил" хъанва.

РИКИЕЛ ХКИН: тамам са йис идалай вилк Улан-Удэ шегъерда Бурятиядин кылин призар патал кылы фейи международны турнирди 86 кг-дин заланвал авай спортсменин арада Даурен Куругълиева 1-чка күнай.

Къейд тавуна жедач, Түркиядин Стамбулда кылы фейи международны турнирда дешъгълийри күршахар күнай акъажуна дагъустанви руш Милана Дадашевадини (48 кг) иширакна. Россиядин хяновай команададин "киседиз" адани къизилдин медаль гъана...

САМБО

Са шумуд югъ идалай вилк Екатеринбургда самбодай Россиядин чемпионат кылы фена. Ана Россиядин саки вири регионрай тир 500 - дав агақна спортсмени чин

устадвал къалурна, га гъисабдай яз 9 дагъустанвидини. Вичин ерибине Сулейман-Стальский райондин Алидхурелай тир **Аслан КЪУРБАНОВА** ана 90 кг-дин заланвал авай спортсменин арада бургунждин медаль къазанмишна. Къейд авун лазим я хы, Россиядин чемпионатда дагъустанвирикай анжак Аслан Къурбанов медалдиз лайихлу хъана...

Асланан ими ва тренер-насыгъатчи, дзюдодай дуныядин чемпион Тельман Къурбанован гафарий малум хъайвал, А.Къурбанова вичих галас бягъсиниз экъечай пуд спортымендад гъалибвал къазанмишна, эхиримжи бягъсина гъалатдиз рехъ гуналди, судьяри адай са очко вахчуна, нетижада 3-чакадиз лайихлу хъана.

РИКИЕЛ ХКИН: А.Къурбанов универсальный бягъсерай къве сеферда дуныядин чемпион, спортдин мастер, универсальный женгерай Европадин чемпиония я. Алай вахтунда ада Махачкъалада къайлар хъудай органра къалахзава.

* * *

Республикадин, Россиядин международны спортдин кесерлу майданра чин алакунар къалурзай хейлин спортсменрикай чна мукъвал-мукъвал хабарар гузва. Бязибурукай чаз малуматар бес къадар авачирвиял, чавай абур майдандиз акъудиз жезвач. Чи миллетдин векилар тир спортсменриз, иллаки жегъиприз, чикий делилар гуз, сугъбетиз са акъван къандач. Бязибурукай делилар жагъуруниз тамам йисни акъатзава. Ахытингбурукай садаҳь - Марат АБУАЕВАХЪ - галас чна күн къетанишарда.

Алатай йисан мартдиз Махачкъалада армейский къайдада гылпералди күкүнай Дагъустандин чемпионат кылы физвай. Ана Марат Абукаева (тренер Руслан Ражабов) 1-чка күна. Гүзгүнлай лагъайтла, панкратиондай республикадин чемпионатда 1-чка къурбурукни М.Абукаев тъвар алай жегъиль квай. Марат Абукаев лезги хва тирди чир хъайила, чун адан суракъда хъана. Инанмишвиледи вилк камар вегъенвай ам, чи миллетдин мад са векил, майдандиз акъудун чи мурад тир.

Ингъе, чи чалишиши вилк гъавая фенач. Чав агақай малуматралди, Марат Абукаев пенсиядиз экъечидалди вилк "Дагсельхозстрой" ГКУ-да инженер-эцигунардайди яз яргъал йисара гъакъисагъвиледи ва намуслудаказ зегъмет чулагур Али Шамилован хтуп (рушан велед) яз хъана. И мукъвара чна жегъиль спортсмендин чехи бубадихъ галас сугъбетна. Малум хъайвал, Марат Абукаевн ерибине Ахчегъ райондин Смугъултин хъяръя я. Ам 1999-йисуз Махачкъалада дидедиз хъана, ина школа акъалттарна. Алай вахтунда ада

Даггостехуниверситетда (факультет нефти, газа и природообустройства) 1-курсuna келзава.

Лап гъвечи чавалай спортдал машгъуль тир ада спортдин са шумуд жуъредай: грепплингдай, какахъай единоборствойрай (ММА), панкратиондай, универсальный бягъсерай, гылпералди күкүнай вичин алакунар ва устадвал къалурзава, спортдин вири жуърейрайни аквадай хътиг агалкъунарни къазанмиш алакънава.

2015-йис. Анапа шеърда женгин какахъай единоборствойрай (ММА) кылы фейи дуныядин Кубок патал акъажунра дагъустанвирикайни хейлинбуру иширакна. Абурун арада Марат Абукаевн авай, ам 1 - чакадиз лайихлу хъана. И акъажунра иширакдади вилк Марат женгинин какахъай единоборствойрай (ММА) 80 кг-дин заланвал авай спортсменин арада Россиядин чемпионвилин тъвар къазанмишна.

Алатнавай йисара чи ватандашди кудодай, армейский къайдада гылпералди күкүнай ва гылпералди күкүнай къве жуъредайни гъар садай 3, панкратиондай 2 сеферда Дагъустандин чемпионвилин тъвар къазанмишна. Ам грепплингдай дуныядин Кубокдин призёр я.

Алай йисан февралдиз Москва-РФ-дин 18 субъектдай тир 28 клубдин векилрин ишираквал аваз какахъай единоборствойрай Россиядин чемпионат кылы фена. И акъажунрин къетленвал мадни адақай ибарат тир хы, акъажунра 1-чка къур ксар спортдин мастервилин тъварцизни лайихлу жезвай. Ана М.Абукаева (80 кг) 1-чка күна, 17 йисан яшда аваз спортдин мастервилин норма тамамарна. Мартдин вицран сифте къилерай Махачкъалада, Даггоспедин университетдин Спортилдин дворецда армейский къайдада гылпералди күкүнай республикадин чемпионат кылы фена. Анани чи ватандашди 1-чка күна, гила спортдин жуъредай 4 сеферда чемпион я.

Грепплингдай Россиядин чемпионатда къазанмишнавай агалъунри Маратас алай йисан апрелдиз Италияды кылы фидай дуныядин чемпионатда иширакдай мумкинвал гузва. Чна умудзава, къегъалдиз (ам студент я ва диде-бубадихъ еке мумкинвилер авач) спонсорвалдай ксар жагъида, Италиядын Марат гъалибвал гуз хъведа. Виликди!

Белиждин спортсменар Москвадиз фида

КИКБОКСИНГ

Къагъиман ИБРАГИМОВ

Ийикъара Избербашда кикбоксингдай СКФО-дин къенкъечивал патал чемпионат кылы фена. Ана Чечен Республикадин, Ингушетиядай, Ставропольский крайдай, Кабардино-Балкариядай, Кеферпатаң Осетия-Аланиядай ва Дагъустандай 300-лай газа спортсмени иширакна. Гъажергедай яз РД-дин хяновай командалик кваз ана тренер-муллар Шагъмурад Залован гъилик вердишивилер къачузвай - Белиж поселокдин 2-нумрадин ДЮСШ-дин командадини.

Вад юкъуз давам хъайи акъажунра гъарда вичин заланвилдережадай гъалибвал къазанмишун патал бягъсер кылы тухвана.

Нетижада чи спортсмени лайихлу чаярни күна:

Рамазан ХАЛИЛОВ - фулл-контакт разделдай 1-чка, (67 кг);

Мельамедшафи СЕВЗИХАНОВ - жаванрин арада 1-чка, (66 кг);

Мурат КЪАРИБОВ - жаванрин арада 2-чка, (70 кг);

Алим МЕЖИДОВ - гъвечи жаванрин арада 2-чка, (33 кг);

Къалабег ЮЗБЕГОВ - фулл-контакт с лоу-киком разделдай 2-чка, (67 кг);

Икъл, Белиждин къуд спортсмен кикбоксингдай Россиядин къенкъечивал патал апрелдиз Москва шегъерда кылы фидай чемпионатда иширакдай путевкайриз лайихлу хъана.

Идалай гъейри, спортсменин тренер Шагъмурад ЗАЛОВ акъажунрин "Хъсан судъя" ва "Хъсан рефери" лагъай тъвараризни лайихлу хъана. Адав и дережая тестикъарнавай грамотая СКФО-дин Кикбоксингдин Федерациядин президент Авусалатдин МЕГЬАМЕДОВА вахкана.

Чи спортсмениз Москвада кылы фидай чемпионатда агалкъунар хъун алхишава!

Понедельник, 20 марта

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

08.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:40 Местное время. Вести-Дагестан
14:40 Местное время. Вести-Дагестан
17:20 Местное время. Вести-Дагестан
17:40 Парус надежды
18.15 Акценты. Аналитическая программа Ильмана Алипулата
18.45 Реклама
20:45 Местное время. Вести-Дагестан
РГВК
07.00 Время новостей. Итоги

07.50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» Т/о «Ахмед Халилов»
08.35 Мультифильм 0+
08.50 Д/с «Хрустальный мир»
09.20 «Спортивный уик-энд»
09.45 X/ф «Невеста из Порижа»
11.15 Д/ф «И вечный вызов на ковер...»
12.05 «Парламентский вестник»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 «Служба Родине»
13.10 Д/ф «Классические герои неклассических войн»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 X/ф «Варвара-краса, длинная коса»
16.30 Время новостей Дагестана

16.50 X/ф «Городской роман»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкалы
20.20 «Дагестан туристический»
20.50 Д/ф «Цена блистательной жизни Александра Грибоедова»
21.50 «Пром прогресс»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.15 Д/с «Севастопольские рассказы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35 Т/с «Марианна и Скарлетт»
02.20 «Дагестан туристический»
03.10 X/ф «Девушка, которая слишком много знала»
04.35 Д/ф «Цена блистательной жизни Александра Грибоедова»

ПЕРВЫЙ
5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
18.00 Первая Студия.
20.00 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с «Мата Хари».
23.30 Вечерний Ургант.
0.00 Познер.
1.00 Ночные новости.
1.15 X/ф «Библия».
3.00 Новости.
3.05 X/ф «Библия».
4.30 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1
5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.40 Вести. Местное время.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
14.40 Вести. Местное время.
14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.00 Вести.
17.20 Вести. Местное время.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
20.45 Вести. Местное время.
21.00 Т/с «Круговорот».
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым.
2.00 Т/с «Сонька - золотая ручка».

НТВ
5.10 Т/с «Дорожный патруль».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Дорожный патруль».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Мухтар. Новый след».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Пасечник».
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
17.30 Говорим и показываем.
18.35 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Свидетели».
21.30 Т/с «Охота на дьявола».
23.35 Итоги дня.
0.05 Т/с «Демоны».
1.05 Место встречи.
2.45 Еда без правил.
3.35 Т/с «Час Волкова».

ДОМАШНИЙ
6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.10 По делам несовершеннолетних. (16+).
11.10 Давай разведемся! (16+).
14.10 Т/с «Женский доктор 2». (16+).
16.00 Мелодрама «Не вмешайся». (16+).
18.00 Свадебный размер. (16+).
19.00 6 кадров. (16+).
19.05 Т/с «Женский доктор 2». (16+).
21.00 Мелодрама «Не вмешайся». (16+).
23.00 Рублево-Бирюлево. (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Тещины блины». (16+).
4.05 Женская консультация. (16+).
5.05 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми у себя дома. (16+).

ТВ-ЦЕНТР
6.00 Настроение.
8.05 X/ф «Парфюмерша 2».
11.30 События.
11.50 X/ф «Парфюмерша 2».
12.25 Постскриптум.
13.25 В центре событий.
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Естественный отбор.
16.05 Городское собрание.
17.00 Т/с «С небес на землю», 1 и 2 с.
18.50 Откровенно с О. Байрак.
19.40 События.
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Украина. Руины будущего. Спецрепортаж.
23.05 Без обмана". "Каша из топора.
0.00 События. 25-й час.
0.30 X/ф «Невеста из Москвы».
4.20 Петровка, 38.
4.35 Тайны нашего кино". "Берегись автомобиля.
5.05 Д/ф «Владимир Басов. Львиное сердце».

Вторник, 21 марта

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

08.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Алшан» (на чахурском языке)
11:40 Местное время. Вести-Дагестан
14:40 Местное время. Вести-Дагестан
17:20 Местное время. Вести-Дагестан
17:40 Игры разума. Джакай Джакаев
18.00 Республика
18.15 Наболевший вопрос. Туберкулез
18.45 Реклама

РГВК

07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00 Мультифильм
08.45 Д/с «Хрустальный мир»
09.20 X/ф «Фантомас разбушевался»
11.10 Д/с «Севастопольские рассказы»
12.05 «Дагестан туристический»
13.50 «Пром прогресс»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 X/ф «Два бойца»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Неделя городского кино на РГВК. X/ф «Первый троллейбус»

ПЕРВЫЙ
18.45 Передача на лакском языке «Арьчи ва агълу» «Курлинская СОШ»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкалы
20.20 «Подробности»
20.45 Д/с «Три грани холдинга искусства»
21.50 «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкалы
23.15 «Угол зрения»
23.40 Д/с «Севастопольские рассказы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лакском языке «Арьчи»
01.35 Т/с «Марианна и Скарлетт»
02.20 Д/ф «Три грани холдинга искусства»
03.05 X/ф «Иди своим путем»
05.10 «Правовое поле»
05.35 X/ф «Первый троллейбус»

РОССИЯ 1
5.00 Доброе утро.
9.00 Вести. (12+).
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
18.00 Первая Студия.
20.00 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с «Мата Хари».
23.40 Вечерний Ургант.
0.15 Ночные новости.
0.30 Т/с «Салам Москва». (18+).
0.45 X/ф «Сабрина»
04.55 «Жилой мир»
05.25 Неделя городского кино на РГВК. X/ф «Два билета на дневной сеанс»
18.10 Д/ф «Сказка таинственных узоров»
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замона»

НТВ
5.10 Т/с «Дорожный патруль».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Дорожный патруль».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Мухтар. Новый след».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Лесник».
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
17.20 Вести. Местное время.
17.40 Прямой эфир. (16+).
18.50 60 минут. (12+).
20.00 Вести. (12+).
20.45 Вести. Местное время.
21.00 Т/с «Круговорот».
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.00 Т/с «Сонька - золотая ручка». (16+).

ДОМАШНИЙ
6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.10 По делам несовершеннолетних. (16+).
11.10 Давай разведемся! (16+).
14.10 Т/с «Женский доктор 2». (16+).
16.00 Мелодрама «Не вмешайся». (16+).
18.00 Свадебный размер. (16+).
19.00 6 кадров. (16+).
19.05 Т/с «Женский доктор 2». (16+).
21.00 Мелодрама «Не вмешайся». (16+).
23.00 Рублево-Бирюлево. (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Мой любимый гений». (16+).
4.15 Женская консультация. (16+).
5.15 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми у себя дома. (16+).

ТВ-ЦЕНТР
6.00 Настроение.
8.15 Доктор И...
8.50 X/ф «Добро утро».
10.35 Д/ф «Татьяна Конюхова. Я не простила предательство».
11.30, 14.30, 19.40 События
11.50 Т/с «Чисто английское убийство».
13.40 Мой герой.
14.50 Город новостей.
15.05 Естественный отбор.
16.05 Без обмана". "Каша из топора.
17.00 Т/с «С небес на землю», 3 и 4 с.
18.50 Откровенно с О. Байрак.
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Осторожно, мошенники! Гастроли аферистов
23.05 Прощание. Игорь Тальков.
0.00 События. 25-й час.
0.30 Право знать!
2.05 Комедия «Разрешите тебя поцеловать... снова».

среда, 22 марта

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

08.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Рубас» (на табасаранском языке)
11:40 Местное время. Вести-Дагестан
14:40 Местное время. Вести-Дагестан
17:20 Местное время. Вести-Дагестан
17:40 Ток-шоу. Территория общения .
20:45 Местное время. Вести-Дагестан
РГВК

07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замона»
11.10 Д/с «Севастопольские рассказы»
12.05 «Дагестан туристический»
13.50 «Правовое поле»
14.30 Д/ф «Три грани холдинга искусства»
14.40 Д/ф «Бабий Яр»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке «Адамти»
01.35 Т/с «Марианна и Скарлетт»
02.55 X/ф «Сабрина»
04.55 «Жилой мир»
05.25 Неделя городского кино на РГВК. X/ф «Два билета на дневной сеанс»
18.10 Д/ф «Сказка таинственных узоров»
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замона»

19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20, 02.20 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный» ГПРК «Алания» представляет: «Учитель танцев»
21.00 «Вдохновение»
21.05 «Угол зрения»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкалы
23.20 «Автодafe»
00.00 Д/ф «Бабий Яр»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке «Адамти»
01.35 Т/с «Марианна и Скарлетт»
02.55 X/ф «Сабрина»
04.55 «Жилой мир»
05.25 Неделя городского кино на РГВК. X/ф «Два билета на дневной сеанс»
18.10 Д/ф «Сказка таинственных узоров»
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замона»

ПЕРВЫЙ
5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
18.00 Первая Студия.
20.00 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с «Мата Хари».
23.40 Вечерний Ургант.
0.15 Ночные новости.
0.30 Т/с «Салам Москва». (18+).
0.45 X/ф «Сабрина»
04.55 «Жилой мир»
05.25 Неделя городского кино на РГВК. X/ф «Два билета на дневной сеанс»
18.10 Д/ф «Сказка таинственных узоров»
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замона»

РОССИЯ 1
5.00 Утро России. (12+).
9.00 Вести. (12+).
9.15 Утро России. (12+).
9.55 О самом главном. (12+).
11.00 Вести. (12+).
11.40 Вести. Местное время. (12+).
12.15 Наедине со всеми. (12+).
13.20 Время покажет. (12+).
15.00 Новости. (12+).
16.00 Мужское/Женское. (12+).
17.00 Давай поженимся! (12+).
18.00 Первая Студия. (12+).
20.00 Пусть говорят. (12+).
21.00 Т/с «Мата Хари». (12+).
23.40 Вечерний Ургант. (12+).
0.15 Ночные новости. (12+).
0.30 Т/с «Салам Москва». (18+).
1.35 X/ф «Стив Маккуин: Человек и гонщик».
3.00 Новости.
3.05 X/ф «Стив Маккуин: Человек и гонщик».
5.10 Т/с «Салам Москва».

НТВ
5.10 Т/с «Дорожный патруль».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Дорожный патруль».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Мухтар. Новый след».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Лесник».
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
17.20 Вести. Местное время.
17.40 Прямой эфир. (16+).
18.50 60 минут. (12+).
20.00 Вести. (12+).
20.45 Вести. Местное время.
21.00 Т/с «Круговорот».
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.00 Т/с «Сонька - золотая ручка». (16+).

ДОМАШНИЙ
6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.10 По делам несовершеннолетних. (16

ПЯТНИЦА, 24 марта**ТВ ДАГЕСТАН**
РОССИЯ

08.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:40 Местное время. Вести-Дагестан
14:40 Местное время. Вести-Дагестан
17:20 Местное время. Вести-Дагестан
17:40 Мир Вашему дому
18.00 «Мы».
18.20 Дагестан спортивный
18.30 Вести-дежурная часть
18.45 Реклама
20:45 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке
08.00 Обзор газеты «Хакасият»
08.10 Мультфильмы 0+
08.45 Д/ф «Хрустальный мир»
09.20 X/f «Девушка со швейной машинкой»
10.50 Д/с «Севастопольские рассказы»
11.40 Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкалы
12.10 Д/ф «Ритмы унцукульских орнаментов»
12.55 «Прогулки по музею»
13.20 «Профессионал»
13.40 «Аулы Дагестана» с. Улучара
14.30, 16.30, 19.30 Время новостей Дагестана

14.50 X/f «Вдали от Родины»
16.50 X/f «Улица полна неожиданностей»
18.10 «Наши дети»
20.00 Время новостей Махачкалы
20.20 «Подробности»
20.40 X/f «Тучи покидают небо»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкалы
23.20 «Время молодых»
23.45 Д/с «Севастопольские рассказы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на кумыкском языке
01.35 Т/с «Марианна и Скарлетт»
02.20 X/f «Гран При»
05.20 «Наши дети»
05.45 X/f «Улица полна неожиданностей»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Жди меня.
18.00 Вечерние новости.
19.00 Футбол. Сборная России - сборная Кот-д'Ивуара. Товарищеский матч. Прямой эфир.
21.00 Время.
21.30 Т/с «Голос. Дети».
23.15 Вечерний Ургант.
0.00 Студия звукозаписи.
2.00 X/f «Фантастическая четверка».
3.55 Модный приговор.
4.55 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.40 Вести. Местное время.
11.55 Т/с «Склифосовский».
14.00 Вести.
14.40 Вести. Местное время.
14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.00 Вести.
17.20 Вести. Местное время.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
20.45 Вести. Местное время.
21.00 Юморина.
23.20 X/f «По секрету всему свету».
1.20 X/f «Вторжение».
3.25 Т/с «Дар».

НТВ

5.10, 6.05 Т/с «Дорожный патруль».
6.00 Сегодня.
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Мухтар. Новый след».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Лесник».
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
17.30 Говорим и показываем времени».
18.35 ЧП. Расследование.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Свидетели».
23.35 X/f «Сколько стоит воле счастье».
0.35 Мы и наука. Наука и мы.
1.25 Место встречи.
3.00 Поехали, поедим!
3.25 Т/с «Час Волкова».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.55 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.55 Мелодрама «Самая красивая». (16+).
14.25 Мелодрама «Самая красивая 2». (16+).
18.00 Свадебный размер. (16+).
19.00 Мелодрама «Еще один шанс». (Украина). (16+).
22.35 Д/с «Героини нашего времени». (16+).
23.35 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Молодая жена». (16+).
2.30 Мелодрама «Алый камень». (16+).
4.00 Женская консультация. (16+).
5.00 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми у себя дома. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Тайны нашего кино». «Женщины».
8.35 X/f «Под кабулом».
11.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 X/f «Под кабулом».
17.35 X/f «Забудь меня, мама!»
19.30 В центре событий.
20.40 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Приют комедиантов.
0.25 Д/ф «Михаил Ульянов. Горькая исповедь».
1.15 X/f «Взрослая дочь, или Тест на...»
3.10 Петровка, 38.
3.30 X/f «Чужая».
5.00 Д/ф «Арнольд Шварценеггер. Он вернулся».

суббота, 25 марта**ТВ ДАГЕСТАН**
РОССИЯ

08.25 О чем спорят школьники
08.50 Концерт школ искусств
09.16 Реклама
11:20 Местное время. Вести-Дагестан
РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманпар гете, хальп гетмес» «К юбилею Народной артистики РФ Бурляйт Ибрагимовой»
07.55 Обзор дагестанских СМИ
08.05 Мультфильм 0+
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 X/f «Тучи покидают небо»

10.30 Д/с «Севастопольские рассказы»
11.20 «Мой малыш»
12.00 «Время молодых»
12.30, 01.25 Фестиваль «Воспевшие Дагестан». Спектакль Лезгинского музыкально-драматического театра им. С. Стальского «Гомер из Дагестана»
14.00 X/f «Проданный смех»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «Парламентский вестник»
17.20 Дагестанское кино. X/f «Шамиль. Рай под тенью сабель»
18.50 Золотая коллекция фильмов о родном крае Д/ф «Мелодии Дагестана»
19.30 Время новостей Дагестана
19.50 «Чистое сердце»

ПЕРВЫЙ

20.00 К юбилею Народной артистики РФ Бурляйт Ибрагимовой. В/ф «Любимица народа. Жизнь, прожитая в песне»
21.00 «Лянец»
21.30 Приветы и поздравления в программе «Полифония»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 X/f «Пограничный пес Алья»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 «Мой малыш»
02.40 X/f «Оскар»
03.55 «Лянец»
04.20 Золотая коллекция фильмов о родном крае Д/ф «Мелодии Дагестана»
04.45 К юбилею Народной артистики РФ Бурляйт Ибрагимовой. В/ф «Любимица народа. Жизнь, прожитая в песне»
05.40 Дагестанское кино. X/f «Шамиль. Рай под тенью сабель»

РОССИЯ 1

5.25 Наедине со всеми.
6.00, 10.00, 12.00 Новости
6.10 Наедине со всеми.
6.30 X/f «Тайна записной книжки».
8.00 Играй, гармонь любимая!
8.45 М/с «Смешарики. Новые приключения».
9.00 Умницы и умники.
9.45 Слово пастыря.
10.15 Кавказская пленница». Рождение легенды.
11.20 Смак.
12.20 Идеальный ремонт.
13.15 На 10 лет моложе.
14.10 Бельмондо глазами Бельмондо.
16.15 Голос. Дети.
18.00 Вечерние новости.
18.15 Кто хочет стать миллионером?
19.10 Т/с «Минута славы».
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 Проектопериситон
23.30 Комедия «Ночь в музее. Секрет гробницы».
1.20 Комедия «Один прекрасный день».
3.20 X/f «Потопить «Бисмарк»

НТВ

5.05 Их нравы.
5.35 X/f «Агент особого назначения».
7.25 Смотри.
8.00, 10.00, 16.00 Сегодня.
8.20 Устами младенца.
9.00 Готовим с Алексеем Зимним.
9.25 Умный дом.
10.20 Главная дорога.
11.00 Еда живая и мертвая.
12.00 Квартальный вопрос.
13.05 Битва шефов.
14.00 Двойные стандарты.
15.05 Своя игра.
16.20 Однахды...
17.00 Секрет на миллион. Кончаловский.
19.00 Центральное телевидение.
20.00 Ты супер!
22.30 Ты не поверишь!
23.35 Международная пилотная.
0.30 Комедия «Не родись красивым».
2.10 X/f «Агент особого назначения».
3.40 Т/с «Час Волкова».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.35 Мелодрама «Молодая жена». (16+).
9.30 Мелодрама «Нахалка». (Украина). (16+).
13.30 Детектив «Пять шагов по облакам». (16+).
17.30 Домашняя кухня. (16+).
18.00 Свадебный размер. (16+).
19.00 Т/с «Великолепный век. Империя Кесем». (16+).
23.05 Д/с «Героини нашего времени». (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Самая красивая». (16+).
4.00 Д/с «Героини нашего времени». (16+).
5.00 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми у себя дома. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.15 Марш-брюсок.
6.50 АБВГДейка.
7.15 X/f «В квадрате 45».
8.45 Православная энциклопедия.
9.10 X/f «Акваланги на дне».
10.55 Детектив «Ночной патруль».
11.30 События.
11.45 Детектив «Ночной патруль».
13.10 X/f «Сережка Казановы».
14.30 События.
14.45 X/f «Сережка Казановы».
17.10 X/f «Парфюмерша 3».
21.00 Постскриптум.
22.10 Право знать!
23.40 События.
23.55 Право голоса.
3.05 Украина. Руины будущего. Спецрепортаж.
3.40 Т/с «Инспектор Морс». (Великобритания).

ВОСКРЕСЕНЬЕ, 26 марта**ТВ ДАГЕСТАН**

10.20 Местное время. Вести-Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа
РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 «Мой малыш»
07.45 Мультфильм 0+
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 X/f «Пограничный пес Алья»
10.00 Приветы и поздравления в программе «Полифония»

11.00 «Чистое сердце»
11.10 К юбилею Народной артистики РФ Бурляйт Ибрагимовой. В/ф «Любимица народа. Жизнь, прожитая в песне»
12.30 «Наши дети»
13.10 «Лянец»
13.40 X/f «Зеленый фургон»
16.20 Концерт джазовой музыки. Даин Противи и оркестр п/у Магомеда Абакарова
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги

ПЕРВЫЙ

20.20 X/f «Пусть так будет»
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
11.10 «Чистое сердце»
23.20 «Парламентский вестник»
23.40 X/f «Белые росы»
01.10 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
01.45 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Даин Противи и оркестр п/у Магомеда Абакарова
02.10 Концерт джазовой музыки. Даин Противи и оркестр п/у Магомеда Абакарова
04.35 X/f «Зеленый фургон»

РОССИЯ 1

5.30 Наедине со всеми.
6.00, 10.00, 12.00 Новости
6.10 Наедине со всеми.
6.30 Детектив «Уснувший пассажир».
8.10 М/с «Смешарики. Пинкод»
8.25 Часовой.
8.55 Здоровье.
10.15 Непутевые заметки.
10.35 Пока все дома.
11.25 Фаэздан.
12.15 ТилиТелесто.
13.45 Теория заговора.
14.45 Романовы.
16.50 Кавказская пленница». Рождение легенды.
17.55 Комедия «Кавказская пленница», или «Новые приключения Шурика».
19.30 Лучшии всех!
21.00 Воскресное «Время».
22.30 Клуб Веселых и Находчивых. Высшая лига.
0.45 X/f «Особо опасны».
3.10 X/f «Моложе себя и не почувствую».

НТВ

5.15 X/f «Агент особого назначения».
7.00 Сам себе режиссер.
8.20 Смехопанorama.
8.50 Утренняя почта.
9.30 Сто к одному.
10.20 Местное время. Вести - Москва. Неделя в городе.
11.00 Вести.
11.20 Смейтесь разрешается.
13.10 Семейный альбом.
14.00 Вести.
14.20 X/f «Городская рапсодия».
18.00 Танцуют все!
20.00 Вести недели.
22.00 Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым.
0.30 Д/ф «Николай Юденич. Забытая победа».
1.30 Т/с «Женщины на грани»
3.30 Смехопанorama.

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.55 Комедия «По семейным обстоятельствам». (16+).
10.30 Детектив «Пять шагов по облакам». (16+).
14.30 Мелодрама «Еще один шанс». (16+).
18.00 Свадебный размер. (16+).
19.00 Мелодрама «Белый напив». (16+).
22.40 Д/с «Героини нашего времени». (16+).
0.30 Мелодрама «Самая красивая 2». (16+).
4.00 Д/с «Героини нашего времени». (16+).
5.00 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми у себя дома. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

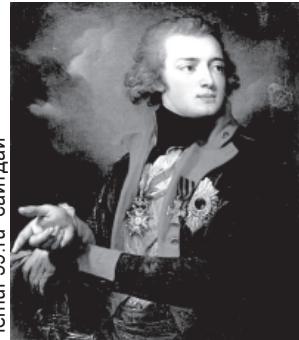
5.50 X/f «Забудь меня, мама!»
7.45 Фактор жизни.
8.15 Короли эпизода. Зиний Гердт.
9.00 X/f «Баллада о доблестном рыцаре Айвengo».
10.55 Барышни и кулинар.
11.30, 01.15 События.
11.50 Д/ф «Михаил Ульянов. Горькая исповедь».
12.35 Комедия «Разрешите тебя подцеповать... на свадьбе».
14.30 Московская неделя.
15.

Тарихдин чинрай Алудна гадарун патал лезгийриз эверзавай

Бедирхан ЭСКЕНДЕРОВ

Кавказдиз атай уруси, Европадин жуьреба-жуъре халкъарин векилри чи атабубайрин умуър ва яшайиш ачухарнавай хейлин чешмейр тунва. Абурукай гзаф-бурухъ алъалттай еке къимет ава, гъык ла-гъялти тарихдин а ивирри чаз чи алатаевириз са къерехдихъял килигдай мумкинвал гузва.

Кавказдиз талукъ ахтармишунар къиле тухай гзаф алими лезгийрин къильин сенятирик малдарвал, чи жерхъянвал ва "талаччывал" (яни регъят къазанжъ къачун макъсад яз, къваларив гвай ульквейрал ва халкъарал гъужумар авун) кутунва.

Генерал
Валериан ЗубовII Сурхай
ханГуржистандин пачагъ
II Ираклий

Амма XVIII-XIX асиррин архиврин документрихъ галаз дикъетдивди таниш хъайила ашкара жевайвал, лезгийриз къазанжъяр гъизвай рекъерикай "талаччывилай" гъакъидихъ къалахун са шумуд сеферда метлеблу тир. Закавказъедин мулкарал къиле фенвай сиясадин вири чуруука, начынлугъяра еке дегишвили арадал атунин карда гъакъидихъ къунвай лезгийриз иштиракнава.

1796-йисуз къушунрин регъбер, генерал Валериан Зубова Дербент къачурдайлай къулухъ Дагъустанда арадал атай гъалар тарихчи Дубровина ачухарзана.

нидихъ тварар къунвай ханаиз кафирлиз акси женгер тухунин шартуналди пулар теклифзава.

Садлагъана Ших-Али хандин рикелай - хуси планар, Сурхай хандин рикелайни меслятар алатзава. Ахцегъя ва Къази-Къумуха къушунар къватъизава, абур Къубадин ханлухдин Алпан хуъре сад жезва. Нетижада подполковник Бакунилан дестяр кукъварзава ва са женгина жергедин аскеррихъ галаз санал къиле подполковник аваз мад ирид офицер телефон жезва (Н.Ф.Дубровин. "Кавказда урусрин дяве-дин ва гъакимвилан тарих". III том).

Тарихдин и вакъиадай аквазвайвал, чи ата-бубаяр реъятдиз ислявилелай дядедал, дяведилай ислявилелай элячизавай. Хуси ерийрилай ва милли кванияхъдин, медениятдин къетленвилерилай башкъя яз, чи халкъдин умуър общественно-политический рекъяр түкъур хъанвай къайдади абур пулучнъхъ къалахдайбур хъядай жемятдиз элкъурнавай.

Лезгийриз тъам хуън, пъамни алудна гадарун патал "теклифзава". "Ибраим ханди фадлай чаз къын хъийизмач. Хабарар чав архадин ва секин чакдин суракъда аваз адакай катиз, чи ва къваларив гвай маса гъакимрин патав къвезвайбуру агақъарзаса. Абурун гафарапди, Ибраим ханди 700 лезгидикай ибарат къушун къватъизава ва абур Шушедин къеледа ава. Къушун къватъизава себебни ам я хы, хандиз вич стхадихъ яяръалтир мукъва-къилирихъ галаз гъужетир акътыйта, абуру хабарсуз вич рекъиз кичезва...", - къхииза 1783-йисуз II Ираклий пачагъди Потемкин (XVIII асирда эрменийринин урусрин алакъаяр. 1760-1800-йисар. IV том. Ереван, 1990. 158-нумрадин документ).

Нухада Селим хандин къушунрик гзаф лезгияр квайдакай майор Ребиндер 1805-йисан 16-июндиз Цициановаз хабар гузва (АКАК, I том).

Тарихдин чешмейрай аквазвайвал, лезгийриз гзафни-гзаф магълубун, алудна гадарун патал эвер гузва. Пулучнъхъ къалахдайбур, адет яз, къилевайбур (кавхаяр) арада аваз хъязавай.

Игътияж авайбур чеб Лезгистандиз къвезвай, я тахъайтла къилевайбуруз теклифзава ва шартарин жигъетдай икърар жезвай. Идалай къулухъ кавхайри чин жемятрин арадай гъульпудаказ иштиракдайбур хъязавай.

"...24-сентябрдиз лезгийрин хейлин кавхаяр царевич Александрахъ галаз икърар хун патал Генджедиз фенва. Къе зи патав за Белакандиз рекъе тур эрмени Погос хтана. Ада заз хабар гайвал, Генджедиз фенвай лезгияр, ирид-мъжуд юъгъ арадай фейила элкъвена хъведа. Абу Сигнах шеъзердад вегъеддай къушундик экчидайбур къватъизава патал лезги хуъера къекъведа...", - къиенва подполковник Солениуса 1802-йисан 5-октябрдиз генерал-майор Лазареваз рекъе тунвай рапортда. (КъятI ама)

Хиб акъатна - хуп! акъатна!

ЧИ АДЕТАР

Алибег ОМАРОВ

Вуна ци гитт түннани, келзавайди? Түннеч. Я залумдин хва, бес вун квекай хъана! Хиб акъатзава, фад кван, къайгъуда гъата гитт гъазурин...

Хуъре эгъли итимди, ихтилат кватайла, лугъуда: "Кацер къеврэгъ хъанани, хиб алукънава. Гитт ргайдай вахт я, ам галачиз жедайди туш..."

Гъеле чи эрадал къведалди II-1 агъзур иисара арадал атанвай ва, дегишвили тимил акатна, чи ийкъярал агақънавай лезгийрин халкъдин календардай хъуытъун хиб, 15-16 йикъан вахт, 20-февралдиз алукънава ва 6-марта давам жезва. Вахт алатнаватъани, халкъдин хъсан адет рикел хун ва хун кутугай кар я.

И вахт квелди къетлен тир? Никле-сала къалахдай алатар гъазурдай, цийибурни ийдай. Хиб никлер миянарун, яни анриз фитер тухун патал виридалайни хъсан вахт яз гысабдай. И чавуз гатфарин тэхилар цун патал тумарни гъазурдай.

Къени чи фикир лап рикливай желбазавайди хибин ийкъара Хидир-Небидин сувар къейддай адет я. И сувар квехъ галаз алакъалу я? Малум тирвал, шаркъ патан риваятра Хидир (Хизри) эбеди яшамиш жезвай, чан алай цин булах жагъанавай, рекъе-хуъле къеве къатнавай сеферчийриз

кумекдиз къвезвай сирлу са кас я, ам гъатта пайгъамбарин жергедикин кутазва. Адахъ галаз гъамиша алакъалу Ильяса лагъайтла, гъульперал-церал батмиш жезвайбур къутармишава.

Лезгийрин риваятра Хидир-Небини Хидир-Ильяс стхаяр я, абуру къайи вахтунда, хибин ийкъариз, инсанриз цай гана, чими авуна. Алим С.Агъашиновади дузы къатайвал, лезгийрин Хидир-Неби Прометеяз ухшар я, адан тъвар алъалтнавай суварни гъеле гъуцарин девирда цуз ибадат авунихъ галаз алакъалуди я.

Хиб алукънава галаз санал тухудай

Хидир-Небидин суварикай С.Агъашиновади къиизва: "21-февралдиз пакамахъ фад хуърун вири мағълайра сувар къейдиз эгчидай. Гъар са хизанди 1-1,5 къуыл ва гъерен къуурнавай къвачер гъидай. Ахпа мағъледа чка бес жедай чехи къур хъядай. Аник цурун чехи къазанар эцигдай, абуруз къулун гъерен къвачер вегъедай, бязи вахтара харарни алава хъийидай ва 6-7 сятинин къене ргайдай. Хуърек ага-дайла хъиз кайванийри гъарда са циб не-кни гъидай ва гъа къазанриз ядай.

Пара тъямлум хуърек гъазур хъайила, магъледин дишегълийрикай вичиз гъурьмет авай сада хуърек "хейре" тъвар алай хъенччин максус къапариз ақъуддай, амай дишегълийрикай гитт магъледин къвалер тирвал тухудай.

Гъар са кайваниди, ам жезмай къван артух къуншийриз, мумъманриз гуз алакъалу я? Малум тирвал, шаркъ патан риваятра Хидир (Хизри) эбеди яшамиш жезвай, чан алай цин булах жагъанавай, рекъе-хуъле къеве къатнавай сеферчийриз

Чи халкъдин суваррикай анжак и сувариз максус тъун гъазурда. Хидир-Небидин сувар вич гъар кткана чи рикел хъvezвач, амма гитт, виликдай хъиз вирида газвачтани, чизвайбуруз гилани вичин къадир авай хъурекрикай я.

Гитт гъазурин къайда бинедай девир-рин къене хвенвайди ятлани, ада са бязи дегишвили кутаз жеда. Ингье, месела, "Лезги газетда" къалахавай Муминат Ка-зимовади, гъавурда авай дишегълиди, гъык съзъбетзаватла. "Гитт ругун патал пуд юъгъ виликамаз къуль це твада. Гъажикъярнин якъя, харарни са юъгъ вилик, вири - къилдикъилди. Абуруй тутькульвал хатдат, абури жизви ачух, хъуутульнин жеда.

Эвелдай чехи къажъандан къурай якъун кларабар, малдин къвачер хъайитла, виридайлини хъсан я, вижеваз града. Кларабар хуудайла, абури грай яд къузда, куль кларабатт кумук тавун патал, кларабрилай алудай якъл къажъандиз хъивегъ хъийида.

Анис сифте гъажикъяр, ахпа къуль, эхирдайни харар вегъедай. Чулав истивутни пис жеда. Саки гъазур хъанвай гитт из за чухни (чүурнавай чичлекар) язава, ада хуърек мадни тъямлу ийда..."

Аквазвайвал, келзавайди, дегъ-де-виррилай чал агақънавай и хуърек къени сейлибурун жергеда ама. Гитт ругун, мумъманризни эвера, мукъвабурунни тваҳ. Ахпа вавай, са пуд агъзур ийс идалай виликни лезги хъиз, лугъуз жеда: хиб акъатна - хуп! акъатна!

Юбилеяр мукъвал ала

Хийир ЭМИРОВ

Къве юъгъ идалай вилик Дагъустандин писательни Союзда Лезги секциядин нубатдин заседание къиле фена.

Анал гъанвай месэлайрин гъакъиндай Дагъустандин писательни Союздин секретарь, Дагъустандин халкъдин писатель Абдуслем Исаимова лагъана:

- Вахт, дугъриданни, четинди хъанва, кризисди чунн къеве твазва. Эгер икъван гъльда республикадин Гъкуматди писательни Союз патал бюджеттик тайин къадар пул кутазвайди тиртла, гила са кепекни кутунвач. Гъавилий чаз талуку месэлайр гъялун чи хиве къатзава ва чун авай мумкинвилеркай менфяя къачуз, сада-садаз къумекни гуз гъазур хъана клауда.

А.Исаимова малумарайвал, Стлал Сулейманан кайи музей арадал хун патал гзаф инсанри зегъмет чуғаззвана. И кардигъ яр са ватанэйлиди вичин пай кутуна клауда. Музейдиз Стлал Сулейманан умуърдихъ, девирдихъ, яратмишурхъ галаз алакъалу шейэр, ктабар, шикилар, суретар агақъарнайтла, вирида разивалдай кар жедай.

Ци лезги са шумуд писательдин юбилеяр жезва. Абури дуъзгуңдаказ къиле тухун къенини несилдин, вилик-къилик квай ватанэйлийрин буржарикай я.

Сифте нубатда Къуъхъур Саидан 250-йисан юбилейдиз гъазурвилер акуна клауда. И месэладикай са варз вилик "Лезги газетда" макъала чапнавай. Малум тирвал, "Къургъай район" муниципалитетдиз, Бугъдатепе хуърун (Къуъхъур) администрациядиз женгчи, бунти шаирдин юбилей жезвайдакай хабар ава, инанмишвал ийиз клауда хъи, абури лазим тир серенжемарни къабулда. Абдуслем Исаимова лагъайвал, писательни Союзни къуулхъ акъваздакай.

Секциядай профессор литературовед Гъажи Гашарован, шаир Кичибек Мусаеван 80-йисан, драматург Эседуллаев Наврузбеков 75, Дагъустандин халкъдин писатель, драматург Абдуслем Исаимован 70, шаир Зульфиқъар Къафланован 60-йисан юбилеяр къейд авуниз гъазурвилер акуникайни ихтилат квадна. Идаз талуку яз чин фикирар Дагъустандин халкъдин шаирар Хаметовади, Арбен Къардаша, филологиян илмрим докторар, писатель Нурбекан Акимова, Фейзудин Нагъиева, драматург Ислам Мегъамедова, публицист, писатель Нариман Ибрагымова, шаир Агъалар Исаимова ачуна.

Къватъ хъанвайбуру милли литературадиз, чалаз талуку маса месэлайрни веревирд авуна.

Камалдин хазинадай

- ✓ Айнайри чирвал гудач.
- ✓ Адан нехир хтана.
- ✓ Акулда вуч аеатла, мецелни гъам жеда.
- ✓ Акулсуз къили квачерив аман вугудач.
- ✓ Акуллупу сувъбетдихъ яб акализ хуши къведа.
- ✓ Аялар хуънни ворчериц твад гун сад туш.
- ✓ Бахт деевлетдилай багъя я.
- ✓ Бахт къиметдихъ къачуз жеда.
- ✓ Вахт нуыл хъиз я: гъияляй акъатда, элкъуриз хъеда.
- ✓ Ваца экв гуда, амма чим гудач.
- ✓ Верчериц галаз кусус, къекерихъ галаз къарагъ.
- ✓ Викъегъев гъалибевилан замин я.
- ✓ Вилер руъгъдин гуъзгъу я.
- ✓ Вуж гъахълу ямла, гъам гужлунин я.
- ✓ Гатумуз вуч къвамлайтла, къульдин гъадахъ галаз акъудда.
- ✓ Гатфариз ксайди хъультюъз шехъда.
- ✓ Гаф ганваетла, къипиз акъуд, ганваетла, къевиз акъваз.
- ✓ Гаф хъел туш, амма руқл амлуда.
- ✓ Гафунихъ къекъведайбурукай туш.
- ✓ Гъина викъегъев ава, гъана гъалибвалан ава.

Къватъиди - Ишреф ЖАВАТОВ,
Къалажухрин хуън

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкала,
Насрутдинов пр., 1 "а"

КЫЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГИМОВ

Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гузьчилавунин рекъяй Федеральный күллугъудин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016 йисан 12 декабрдиз регистрация авна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди түкълубър хъийиза.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена ваххузув. Редакциядин макъалайриз авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкала, Насрутдинов
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

КЫЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ

М. А. АГЬМЕДОВ

65-13-55

КЫЛИН РЕДАКТОРДИН
СОВЕТНИК

Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ

65-02-81

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ

65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САЙДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЬАМИДОВ

65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

А. ГЬАМИДОВ

Газеттиса 52 сеферда ақытава

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкүдай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 15.30

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,

Пушкинан күчө, б.

Тираж 9069

(Г) - Илишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбүр.

(12) - Икъван яшар хъянвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракфай!

РФ-дин пенсионерин фондунин Дагъустан Республикада авай отделенидин Къурагъ райондин пенсионерин отделда 25 йисуз зегъмет чугвазтай

Багъяят Мегъамедтагыровна АБДУЛЛАЕВАДИЗ
55 йисан юбилей рикчин сидкыидай тебрикзава:

МАХАЧКЪАЛАДА ЯШАМИШ ЖЕЗВАЙ АБДУЛГЪАНИЕВА СУВАРАН ХИЗАНДИН ПАТАЙ.

Дербент шегъердин къилин пресс-секретарь яз чи ватанэгъли, репортёр Исмаил КЪУРБАНОВ тайинарнава. Идалай вилик И.Къурбанов "Медиасвязь" телекомпаниядин къиле акъвазнавай. Гъаса вахтунда ада "Дагъустан" РГВК-дихъ ва ГТРК-дихъ галаз датланна алакъаяр хъзвай. Исмаил Къурбанов концерттар ва Чехи маса мярекатар къиле тухудай устайд хъизни машгүр я.

Къваладин рекъяй юлдашидихъ цийи къуллугъдал маодни еке агалкъунар хъун чи мурад я.

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" РЕДАКЦИЯДИН КОЛЛЕКТИВ

Миграгъви хва, Астрахандин госмединститутдин педиатриядин факультетдин хирургиядин кафедрадин профессор, медицинадин илимрин доктор, сад лагъай категориядин хирург Элдар Абдурагымович КЧИБЕГОВАЗ:

Дагъларин хва! Руғъгъдиз къакъан, дагъ хътин!
Живедилай михъ намус, агъ хътин!

Хъвер багъшида, сегъвер хъти, рагъ хъти!
Умъур генгда берекатлу багъ хъти!
Сагъламвилиз мегер мад вуч герек я.
Чаз чизва вун, таълар квадриз зирек я.
Ви кар, гъунар, мукъуф къилин дирек я.
Лукъман хъиз я, чи гъарайдиз къумек я!
Къуй ийсари мад хъаэрэй ад ви, хва!
Зайиф тежесез илгъам алай чад ви хва!

ВУН ХАЙИ ЮГЪ ВА ЯРАН СУВАРНИ МУБАРАКЗАВАЙ ИЗАФЕР НУРАГЬМЕДОВ, ВИ ХУРЬУРНВИ ЯРАР-ДУСТАР, МУКЪВА-КИЛИЯР.

Ван авуна Гъайбатрал къару я!

Шагъабудин ШАБАТОВ

"Лезги газетдин" 2-мартидин нумрадай чи бажарағылъ скълптор Гъайбат Гъайбатов фикирри къунвай. Ада, Етим Эминан памятник къалурна, лагъанай: "Акъвазни къвз, Эминан къамат ина руквади къаз са шумуд йис я. Эцигдай са къулай чка, и кар патал герек такватар хъанайтта, зи мурад къилиз акънатна лугъуз жедай..."

Гъайбат лагъайла, чи бейнидиз ада арадал гъанвай къаматтар, а къаматтар акурла, - Гъайбат къвзева. Сагърай вун! Чунъамаша ви гъайбатрал къару я, Гъайбат муаллим!

Девирдин шиккилар

1 - Гъикъ я, Мирзе, болъница да къваткашалай къулусъ бы дердер къезил жъланбани?

2 - Эй, чан дүжтур, күне зи дердер ваъ, эжебинар къезилар...

Къезилар...

Мирзе халу сагъсуз яз Больницидиз атана. Духтурдивай чара къланз, Дердийрикай ракана:

- Гагъ хура ял къазва зи, И кардал зун пашман я. Хуърекдин къвал тъзва зи, Фу тъуърла лап залан я...

Гъа икъ я Мирзе цүд юкъуз Больницида къаткурна.

Шиир кълейди, карикатура чүгурди ва адаа баян гайиди Темирхан ТЕМИРХАНОВ я.

Духтурри къвз пул къачуз, Тал генани къарсурна.

Хъфидай югъ хъайила, Духтур адав ракана. "Къезил хъанан ви дердер, Гъикъ я, Мирзе?" - лагъана.

- Дердерикий ракайтла, Авайдалай писзава. Амма ина жибинар Къезил хъайд за гъиссава...

Са тицил хъвер

Куругъли Къалажухви

Ветеринардиз эвера

- Кайвани, я кайвани... зи гъал писзава, - суздадли лагъана Къасумбека вичин умъурдин юлдашдиз. - Тадиз са ветеринардиз эвера.

- Ветеринар вучтнди я? Инсан начаъ хъайила, гъайванрин духтурдиз эвердани мегер? - юлдашдин зарафатдикай хуш атанач адаа.

- Бес за вучи-йин, вуч... - азабдик квай ванцелди давамарна Къасумбека. - Экунахъ тъуърди хъчадин афарар я, нисинхъ - хъчадин пичекар, нянрихъни - къатухни хъкикифар. Ківалахни балканди хъиз ийизва.

Хъсан меслят

- Ана вуч ава къван килигдай!? Къанни къве къамаш са тупунихъ калтугъза, - лагъана къазахрин "Къузек" тъвар алай фильмдик квай Шейтланбека къузеказ.

Футбол къуъвзазвай жегъилар акурла, Ухул хуъряй тир лезги бадеи генани хъсан меслят къалурна.

- Я бала, - элкъвена ам футбодлиз килигзавай са жегъилдихъ. - Ибур и ийкъа вучиз авайди я, туп патал чипи-чеб гъелекариз? Гъардав сад вугайтла жезвачни?

Копия

Концерт гатундадли амайди декиъкъяя я. Залдин дегълизда, са даклардай са къатда билетар гъеле хгузма. Нубат къери туш.

- Са билет це, - лагъана, даклардин агъха хиляй аквазвай касдал са вуч ятлани яргъи авуна Къасумбека.

- Вуч зарафатар я, регъуль тушни? - хъел кваз суал гана кассадал алай чин хъуртъун хътинда.

- Заз вучизретгъульжада къван?! А фонограмма кутуна сив ахъайиз къевзазвай, халъкъ алцураразвай концерт гузвайбуруз хъурай ман регъуль.

Ахъайнач Къасумбек залдиз. Вич лугъумир, Къасумбека кассадал алайдал яргъи авурди пул ваъ, ксероксадай акъуднавай вад виш манатдин копия тир.

Гъурметлу ватанэгълияр!

Квевай экстремизмдихъ ва терроризмдихъ галаз алакъалу тахсиркарвилер авунвайдан ва ахътин тахсиркарвилер ийиз гъазурвал аквазвайдан гъакъиндай, тъвар ашкара тавуна, электронный жуъреда, skfo.mvd.ru сайтдиз малумат ракъуруналди, почтадин адресдай (Пермитовский разъезд, 3, Пятигорск, Ставропольский край, 357500, Россияндин къенепатан къарин министерстводин Кеферплатан Кавказдин федеральный округда авай Къилин управление) хабар гуз, я тахъайтла ихтибарвилин телефондин и нумрадиз зенг ийиз жеда: 8(879) 332-59-98.

Экстремизмдизни терроризмдиз аксивал авуник пай кутуна күн сагърай.